

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ANALIZA ŠTUDENTSKEGA DELA V SLOVENIJI

Ljubljana, december 2021

STAŠA REMIC

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Staša Remic, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza študentskega dela v Sloveniji, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Mitjem Čokom

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	5
1 ŠTUDENSKO DELO	7
1.1 Opredelitev študentskega dela	8
1.2 Delodajalci	10
1.3 Posredniki	11
2 PRISPEVKI IZ NASLOVA ŠTUDENSKEGA DELA	14
2.1 Zakon o malem delu	14
2.2 Prispevki in dajatve	16
2.3 Pokojninska in zdravstvena blagajna	20
3 ZAKON O DOHODNINI	25
3.1 Dohodnina in študentsko delo	25
3.2 Primeri izračunov dohodnine za študente in dijake	28
3.3 Uveljavljanje dejanskih stroškov prevoza in nočitve	30
4 MLADI V EVROPI	31
4.1 Jamstvo za mlade	31
4.2 Urejenost študentskega dela v drugih državah	34
4.2.1 Nemčija	35
4.2.2 Avstrija	37
4.2.3 Belgija	37
4.3 Zaključek četrtega poglavja	39
5 ANALIZA REZULTATOV ANKETE	40
SKLEP	50
LITERATURA IN VIRI	51
PRILOGE	55

KAZALO TABEL

Tabela 1: Spremembe minimalne bruto urne postavke za študente od februarja 2015 do februarja 2021	11
Tabela 2: Delež dijakov zaključnih letnikov, ki so oddali prijavo za vpis na dodiplomski študij v obdobju od študijskega leta 2012/2013 do študijskega leta 2019/2020	13
Tabela 3: Informativni prikaz prispevkov in dajatev od 1. februarja 2015 naprej	17
Tabela 4: Informativni prikaz prispevkov in dajatev do 1. februarja 2015	18
Tabela 5: Prikaz prispevkov in dajatev, ki jih delodajalec plačuje za redno zaposlenega delavca z minimalno plačo v letu 2021	19
Tabela 6: Prispevki študentov v PIZ od leta 2015 do leta 2019	23
Tabela 7: Tabela prispevkov za socialno varnost, prispevkov za zdravstveno zavarovanje delodajalcev in za začasna in občasna dela študentov in dijakov v letih 2019 in 2020	25
Tabela 8: Primer 1 – izračun akontacije dohodnine, če so izpolnjeni pogoji za posebno olajšavo (mesečni obračun) v €	26
Tabela 9: Primer 2 – izračun akontacije dohodnine, če so izpolnjeni pogoji za posebno olajšavo (mesečni obračun) v €	27
Tabela 10: Spreminjanje posebne osebne olajšave v obdobju od leta 2007 do leta 2020 v €	27
Tabela 11: Razlika med bruto zaslužkom v letu 2019 in letu 2020	28
Tabela 12: Dohodninska lestvica za leto 2021	28
Tabela 13: Primer 1 – starši študenta uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in študent je mlajši od 26 let v €	29
Tabela 14: Primer 2 – starši študenta ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in študent je mlajši od 26 let v €	29
Tabela 15: Primer 3 – starši študenta ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in študent je starejši od 26 let v €	30

KAZALO SLIK

Slika 1: Grafični prikaz števila živorojenih otrok v obdobju od leta 1990 do leta 2019.....	13
Slika 2: Grafični prikaz skupnih prihodkov in transfernih prihodkov v pokojninsko blagajno od leta 1992 do leta 2019 v EUR.....	21
Slika 3: Grafični prikaz števila upokojencev v obdobju od leta 2004 do leta 2019.....	22
Slika 4: Grafični prikaz prihodkov od prispevkov za socialno varnost za leto 2019 in leto 2020	24
Slika 5: Grafični prikaz odgovorov na vprašanje, koliko časa na leto opravljate študentsko delo	41
Slika 6: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki opravljajo študentsko delo v stroki, za katero se izobražujejo v %.....	42

Slika 7: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki so študentsko delo opravljali tudi na delovnih mestih, ki niso povezana s smerjo njihovega izobraževanja v %.....	43
Slika 8: Grafični prikaz odgovorov na vprašanje, koliko mesecev pokojninske dobe že imate	44
Slika 9: Grafični prikaz deleža vzdrževanih družinskih članov med anketiranimi v %.....	44
Slika 10: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki so že plačali dohodnino v %	45
Slika 11: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki si sami izračunajo, če in koliko dohodnine bodo plačali v %	46
Slika 12: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki koristijo znižanje davčne osnove s stroški prevoza in nočitev v %	46
Slika 13: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki se zaradi plačila dohodnine odjavijo, da niso več vzdrževani družinski člani v %	47
Slika 14: Grafični prikaz števila mesecev odjave od vzdrževanega družinskega člana med anketiranimi	47
Slika 15: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki imajo višjo urno postavko od predpisane v %.....	48
Slika 16: Grafični prikaz odgovorov na anketno vprašanje, se vam zdi državna regulacija urne postavke za študentsko delo pravilna v %	49
Slika 17: Grafični prikaz odgovorov na anketno vprašanje, mislite, da boste po koncu študija hitro našli službo v stroki, za katero se izobražujete v %.....	49

KAZALO PRILOG

Priloga 1: ANKETA	1
-------------------------	---

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

EU – (angl. European Union); Evropska unija

FURS – Finančna uprava Republike Slovenije

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

OECD – (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development); Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

PIZ – Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

RS – Republika Slovenija

ŠOS – Študentska organizacija Slovenije

ŠOU – Študentska organizacija Univerze (v Ljubljani/v Mariboru/na Primorskem)

ZDavP-2 – Zakon o davčnem postopku

ZDoh-2 – Zakon o dohodnini

ZDR-1 – Zakon o delovnih razmerjih

ZMD – Zakon o malem delu

ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

ZPIZ-2 – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

ZUJF-C – Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona za uravnoteženje javnih financ

ZUTD – Zakon o urejanju trga dela

ZVZD-1 – Zakon o varstvu in zdravju pri delu

ZZ – Zdravstveno zavarovanje

ZZZPB – Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti

ZZZS – Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

UVOD

Študentsko delo je začasno in občasno delo dijakov in študentov ter je namenjeno mladim, ki so vključeni v proces izobraževanja in se želijo vključiti na trg dela (Finančna uprava Republike Slovenije, 2015). Študentje v njem vidijo možnost za dodaten zaslužek v času študija, možnost za pridobivanje izkušenj pred vstopom na trg dela oziroma pridobitev zaposlitve pred koncem izobraževanja. In čeprav študentje kar precej delajo, se poraja vprašanje, ali kot študentsko delo opravljajo delo, za katerega se izobražujejo. Članek Glasni pozivi k spremembam študentskega dela navaja podatek, da skoraj polovica študentov, ki dela, opravlja delo, ki ni povezano s študijem (Črnko, 2019).

Skoraj polovica študentov dela zato, da si pokrije življenjske stroške v času študija, nekoliko več zato, da si lahko poleg kritja življenjskih stroškov še kaj privoščijo (Črnko, 2019). 16. junija 2010 je šel v državni zbor predlog Zakona o malem delu (ZMD), s katerim je Slovenija poskušala študentsko delo urediti kot malo delo; v zakon bi se tako lahko vključilo tudi upokojujence, brezposelne in neaktivne osebe. Na trgu dela so že obstajale različne oblike priložnostnega in občasnega dela, ki pa so bile opredeljene v več zakonih. Prav tako je vlada trdila, da se veliko priložnostnega in občasnega dela opravi v okviru dela in zaposlovanja na črno. Pomanjkljivost trenutne ureditve je videla tudi v konkurenčnosti študentskega dela na trgu dela, saj so študentje bolj fleksibilni pri zaposlovanju, delodajalec ima pri njih precej nižje stroške plače. Po drugi strani študentsko delo ne omogoča socialne varnosti in ga ni mogoče uveljaviti kot delovne izkušnje, niti kot pokojninsko dobo (Vlada Republike Slovenije, 2010).

Čeprav ZMD v parlamentu ni bil sprejet, so s 1. februarjem 2015 v veljavo stopile spremembe na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, ki jih uvaja Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona za uravnoteženje javnih financ (ZUJF-C), Ur. l. RS, št. 95/14. V zvezi s študentsko napotnico sta takrat v veljavnost stopili dve spremembi: uvedlo se je plačevanje polnih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (v nadaljevanju PIZ), ki za študenta znaša 15,5 % in za delodajalca 8,85 %, ter minimalna bruto urna postavka (Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, 2015).

S tem zakonom so študentje dobili tudi pokojninsko dobo ter zavarovanje za invalidnost in smrt, ki je posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni (Finančna uprava Republike Slovenije, 2015). V reviji Delavci in delodajalci pa Andraž Bobovnik piše o tem, da so študentje s spremembami na področju PIZ izgubili svojo konkurenčno prednost, saj delodajalci ne vidijo več finančnih prednosti pri zaposlovanju študentov, kar bi lahko vplivalo na zmanjšanje povpraševanja po študentskem delu (Črnko, 2019). Dekleva, Simoniti in Kampl (2014) v svojem delu vseeno navajajo, da se narava in sistem študentskega dela z novim predlogom bistveno ne spreminjata, in tako študentsko delo še vedno ohranja svoje značilnosti.

Študentje s svojim delom ne plačujejo samo prispevkov v pokojninsko blagajno, ampak enkrat letno državi plačajo še dohodnino. Dohodek dijakov in študentov za opravljeno začasno in občasno delo za davčne namene šteje za dohodek iz drugega pogodbenega razmerja. Ta dohodek pa se uvršča med dohodke iz zaposlitve in je obdavčen. Davčna osnova dohodkov iz naslova opravljanja študentskega dela je dohodek, zmanjšan za prispevke in normativne stroške. Poleg tega se lahko pri študentskem delu uveljavljajo dejanski stroški prevoza in nočitve (Finančna uprava Republike Slovenije, 2015).

Študentsko delo je pomembno tako za državo kot za dijake in študente. Vseeno stroka opozarja na to, da je ponudba študentskih del vsak dan manjša, vse večja pa je brezposelnost mladih (Dekleva, Simoniti & Kampl, 2014). Bistvo študentskega dela je tudi v tem, da si mladi dobijo izkušnje in poznanstva, s pomočjo katerih bodo po končanem študiju čim prej lahko našli primerno službo in se zaposlili. Vseeno temu ni tako. Slovenija je, v povezavi z Evropsko unijo (v nadaljevanju EU), leta 2014 začela izvajati shemo Jamstvo za mlade, a ta ni bistveno pripomogla k izboljšanju stanja brezposelnosti mladih v Sloveniji (Klemše, 2018).

Namen magistrskega dela je analizirati slovenski trg študentskega dela in ga primerjati z državami EU. Podrobneje želim preučiti prispevke, ki jih študentje plačujejo državi, in preveriti, koliko študentov je seznanjenih z olajšavami, ki jim pripadajo. Poleg tega želim pokazati, da se o tem premalo govori in da veliko študentov ne ve, kakšne pravice in olajšave imajo pri plačevanju prispevkov državi. Dohodnina in prispevki za socialno varnost, ki jih plačujemo državljani v državno blagajno, so izdatek, ki se mu ne moremo izogniti v nobenem primeru, zato se mi zdi ozaveščanje o tem še toliko bolj pomembno. Ugotoviti želim, koliko študentov si samih izračuna dohodnino, ali znajo preveriti, če je le-ta pravilno izračunana, ter koliko jih uveljavlja dejanske stroške prevoza in nočitve.

Glavni cilj magistrskega dela je ugotoviti, koliko študentje vedo o dohodnini, olajšavah in kakšno je njihovo mnenje o urejenosti študentskega dela v Sloveniji. S pomočjo ankete sem analizirala, koliko študentje delajo ob študiju, ali delajo to, za kar se izobražujejo, koliko letno plačajo prispevkov in dohodnine ter ali si to predhodno izračunajo.

Osrednji raziskovalni vprašanji sta:

Ali študentje pri plačevanju dohodnine koristijo znižanje davčne osnove s stroški prevoza in nočitve ter ali delajo na delovnem mestu, za katerega se izobražujejo?

Magistrsko delo je sestavljena iz teoretičnega in praktičnega dela, ki temeljita na metodah znanstvenega raziskovanja. Večji del naloge sestavlja teoretični del, ki temelji na deskriptivni metodi znanstvenega raziskovanja. V praktičnem delu, v katerem poskušam ovrednotiti svoji raziskovalni vprašanji, pa sem za raziskovalni instrument uporabila anketo. Sklep je tako sestavljen iz ovrednotenja ugotovitev in mojih predlogov za izboljšave.

V samem teoretičnem delu je z metodo deskripcije predstavljeno študentsko delo danes. Osredotočila sem se na prispevek, ki ga od leta 2015 dajemo študentje v PIZ in ali je le-ta razlog, da je študentskega dela vedno manj, glede na to, da je študij vedno bolj dosegljiv in se posledično zanj odloči vedno več mladih. Kaj torej študentski prispevek v PIZ sploh pomeni za študente, smo s tem res postali manj zanimivi za delodajalce? Tako pridem do dohodnine, do razlik med vzdrževanim in nevzdrževanim družinskim članom ter do tega, kaj vse lahko prijavimo kot olajšave pri izračunu dohodnine. Na kratko opišem tudi, kako imajo študentsko delo urejene druge države EU.

Teoretičnemu delu sledi praktični del, v katerem sem preko ankete poskušala ugotoviti, koliko so študentje ozaveščeni o dohodnini, o prispevkih v državno blagajno in kakšno je njihovo mnenje o ureditvi študentskega dela v Sloveniji.

V zadnjem poglavju sem strnila glavne ugotovitve magistrskega dela in podala svoje mnenje o ureditvi študentskega dela v Sloveniji.

1 ŠTUDENSKO DELO

Študentsko delo spada v skupino tako imenovanega »prekarnega dela«. Prekarno delo ni pravni pojem in nima enotne definicije, zato pa sam izraz dobro opisuje značilnosti takšnega dela. Povzeto po raziskavi Mladi in dostojno delo, ki jo je izdal Sindikat Mladi plus, prekarno delo zajema vsa dela, kjer je zaposlitev negotova in nestabilna, fleksibilna. Pri takšnih vrstah dela ni sklenjeno varno delovno razmerje oziroma dolgoročna pogodba o zaposlitvi, plača je nizka, delavec pa ima omejene delavske in socialne pravice. Govorimo o pravici do minimalne plače, regresa, letnega dopusta, nadomestila v času bolniške odsotnosti, povrnitve potnih stroškov itd. V takšnih oblikah dela delavcem in delavkam velikokrat ne teče delovna doba in nimajo plačanih prispevkov, kot to velja za delavce v delovnem razmerju (Sindikat Mladi plus, 2018).

Med mladimi je prekarno delo precej razširjeno, saj lahko v Sloveniji najdemo kar nekaj različnih oblik dela, ki se razlikujejo od rednega delovnega razmerja. Spodaj so našteje oblike prekarnega dela, ki so poleg študentskega dela med mladimi najbolj razširjene (Sindikat Mladi plus, 2018):

- samozaposlitev – samostojni podjetnik;
- pogodbe civilnega prava:
 - avtorska pogodba,
 - podjemna pogodba;
- osebno dopolnilno delo;
- zaposlitev za določen čas.

Študentsko delo ni samo oblika dela v Sloveniji, ampak ga pogosto najdemo tudi v drugih državah članicah EU. Čeprav je danes študij mladim veliko bolj dostopen, kot jim je bil včasih, saj imajo na voljo raznorazne subvencije za hrano, stanovanje in prevoz, vseeno vse več mladih med študijem tudi dela. Franca (2020) v svojem prispevku navaja, da je med leti 2016 in 2018 kar 70 odstotkov anketiranih študentov, iz 28 držav EU, med študijem opravljalo začasno ali redno delo. S študentskim delom si mladi poskušajo zvišati možnosti za dostojno zaposlitev na trgu dela, saj je njihov položaj na trgu dela slab, k čemur pripomore velika brezposelnost, ki je med mladimi višja kot v drugih starostnih skupinah (Sindikat Mladi plus, 2018).

Čeprav naj bi študentsko delo zviševalo možnosti zaposlitve mladih, saj delodajalci preko študentskega dela lažje spoznajo bodoče delojemalce, po besedah France iz analize 2020 ravno študentsko delo mladim predstavlja največjo konkurenco pri zaposlovanju. Franca (2020) vidi razlog v tem, da dela, ki jih opravljajo študentje in dijaki, niso povezana s področjem študija, delo opravljajo skozi celo leto na sistemiziranih delovnih mestih in ne zgolj občasno ter začasno in za ta dela pogosto niso usposobljeni. V istem članku navaja še, da lahko le tretjino študentskega dela uvrstimo med dela, ki povečujejo zaposljivost.

Namen tega poglavja je poiskati pravno podlago za študentsko delo ter navesti in opredeliti vse vpletene, ki so poleg dijakov in študentov vpleteni v posel študentskega dela.

1.1 Opredelitev študentskega dela

Študentsko delo je začasno in občasno delo dijakov in študentov, ki je namenjeno mladim, vključenim v proces izobraževanja, ki se želijo vključiti na trg dela. Pravno podlago za opravljanje dela predstavlja ustrezno izpolnjena napotnica pooblaščenega študentskega servisa ali agencije, ki opravlja dejavnost posredovanja del. Posredovanje začasnih in obasnih del dijakom in študentom ureja Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB), Ur. l. RS, št. 107/06 (Finančna uprava Republike Slovenije, 2015).

Namen študentskega dela je omogočiti pridobivanje delovnih izkušenj in dodatnega zaslужka v času izobraževanja, delodajalcu pa omogoča selekcijo potencialnih prihodnjih kadrov in fleksibilno delovno silo za pokrivanje izrednih kadrovskih potreb. Gre za dela, ki se opravljajo določen krajši čas ali od časa do časa in se ne smejo opravljati, kadar so podani elementi delovnega razmerja po Zakonu o delovnih razmerjih (ZDR-1), Ur. l. RS, št. 21/13. Oseba, ki opravlja študentsko delo, ne sme biti zaposlena ali vpisana v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, brez datuma).

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) v članku Začasno in občasno delo dijakov in študentov navaja, da lahko to delo opravljajo:

- Osebe s statusom dijaka v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS), ki so že dopolnile 15 let.
- Osebe s statusom študenta v RS.
- Osebe s statusom udeležencev izobraževanja odraslih, ki so mlajše od 26 let in se izobražujejo po javno veljavnih programih osnovnega, poklicnega, srednjega in višjega strokovnega izobraževanja.
- Osebe, ki so zaključile srednjo šolo v tekočem šolskem letu in bodo na podlagi vpisa na visokošolski zavod pridobile status študenta ob začetku novega šolskega leta.
- Državljeni RS, ki imajo status dijaka ali študenta v tujini, kar se dokazuje s potrdilom o vpisu, izdanem po predpisih v državi tuje šole.
- Študentje tujih univerz, ki v okviru mednarodnih izmenjalnih programov opravljajo študijske obveznosti v RS.

Gre torej za pogodbeno obliko dela, ki se od ostalih del razlikuje po tem, da ga lahko opravljajo samo študentje in dijaki. Poleg študentskega dela se za opravljanje različnih oblik dela uporabljajo še avtorske in podjemne pogodbe, pogodbe o poslovanju, osebno dopolnilno delo, začasno in občasno delo upokoјencev in pripravništvo (Študentska organizacija Slovenije, 2020b).

Pravna podlaga za študentsko delo je napotnica, drugače gre za »delo na črno« in v primeru inšpekcijskega pregleda sta lahko kaznovana tako delodajalec kot študent. Študentska organizacija Slovenije (v nadaljevanju ŠOS) tako študentom, ki opravljajo študentsko delo, predlaga, da pred pričetkom dela:

1. Preverijo podjetje, da ni na listi neplačnikov.
2. Se natančno dogovorijo o urni postavki, trajanju dela, roku plačila, zahtevah, dodatnih pogojih, internih pravilih podjetja in podobno.
3. Si vodijo dnevnik prihodov na delo in izhodov iz njega, saj bodo tako laže dokazovali morebitne napake delodajalca.

V primeru kršitev ŠOS študentom predlaga, naj se najprej obrnejo na študentski servis, ki jim je izdal napotnico. Ta bo nato opozoril delodajalca in deloval kot mediator v sporu. V izogib tveganju zamud pri plačilu nekateri študentski servisi zalagajo sredstva, kar pomeni, da nakažejo denar takoj po končanem delu oziroma ko prejmejo izpolnjeno napotnico s strani podjetja (Študentska organizacija Slovenije, 2020b).

Rizični sklad je sklad, ki ga oblikujejo skupaj vse agencije, ki opravljajo dejavnost posredovanja dela dijakom in študentom. Vanj namenijo 0,8 % vseh prihodkov iz koncesijske dejavnosti v preteklem letu. Sklad je ustanovljen za primer neplačila delodajalcev za opravljena dela dijakov in študentov. V splošnem aktu sklada je opredeljeno, kdo je upravičen do sredstev iz sklada, kakšen je vrstni red izplačil, roki izplačil in kako se evidentirajo poslovni dogodki v zvezi s terjatvami (SPOT, 2015). ŠOS (2020b) navaja še, da se sredstva rizičnega sklada lahko uporabljajo za plačila dijakom ali študentom ter sodne

prakse, vendar pa teh sredstev hitro zmanjka. O kršitvah delodajalcev lahko študentje opozorijo tudi Inšpektorat RS za delo in podajo prijavo.

Za zaščito študentov, da bi jih delodajalci čim manj izkoriščali, so leta 2010 nekateri študentski servisi stopili skupaj in kreirali spletno stran neplačniki.info, na kateri so objavljeni vsi delodajalci, ki s plačilom študentskega dela zamujajo več kot 60 dni (Kanal A d.o.o., 2010). To je bil čas velike recesije, ki se je v Sloveniji začela kazati septembra 2008, ko je veliko podjetij propadlo, študentsko delo pa je upadlo. K temu dodajajo še, da mora podjetje, da se uvrsti na seznam neplačnikov, od agencije ali študentskega servisa za posredovanje del dobiti najmanj tri pisne opomine, od tega enega priporočeno pred tožbo. Leta 2010, ko se je ustanovila spletna stran, so na seznam dali že več kot 350 podjetij, ki niso izplačevala plač študentom (Kanal A d.o.o., 2010). Na dan 2. 11. 2020 je bilo na tej spletni strani objavljenih 217 podjetij, ki s plačilom študentom zamujajo že več kot 60 dni. SPOT (2015) navaja, da ko se sredstva rizičnega sklada za tekoče leto izčrpajo, se nadaljnja plačila izplačujejo v naslednjem letu, ko se oblikuje nov rizični sklad.

1.2 Delodajalci

Začasno in občasno delo dijakov in študentov pri delodajalcu se lahko opravlja le na podlagi izdane napotnice. Napotnica se mora izdati v štirih izvodih, ki morajo biti žigosani in podpisani tako s strani posrednika kot tudi delodajalca, študent ali dijak pa mora vsaj en izvod potrjene napotnice dobiti pred pričetkom dela. Danes se lahko napotnice izdajo tudi v elektronski obliki v skladu s predpisi, ki urejajo elektronsko poslovanje in podpis. Seveda določbe, ki veljajo za napotnice v pisni obliki, veljajo tudi za napotnice v elektronski obliki (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, brez datuma).

Priporočljivo je, da si študent dnevno piše, koliko ur opravi preko študentskega dela in preverja pravilno izplačilo ur. Prav tako mora tudi delodajalec dnevno evidentirati opravljeno število ur dela dijaka ali študenta, seštevke ur pa se mora ujemati z urami na napotnici. Od 1. februarja 2015 je določena tudi minimalna bruto urna postavka, ki od 19. februarja 2021 znaša 5,89 € bruto (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, brez datuma). Se je pa bruto in posledično tudi neto urna postavka za študente od leta 2015 kar nekajkrat spremenila; vse spremembe lahko vidimo spodaj v tabeli 1. Razlika med bruto in neto urno postavko bo opredeljena v naslednjem poglavju Prispevki in dajatve.

Tabela 1: Spremembe minimalne bruto urne postavke za študente od februarja 2015 do februarja 2021

Mesec in leto spremembe	Neto urna postavka v €	Bruto urna postavka v €
Februar 2015	3,80	4,50
September 2016	3,83	4,53
Junij 2017	3,90	4,61
April 2018	4,00	4,73
April 2019	4,13	4,89
Januar 2020	4,56	5,40
Februar 2021	4,98	5,89

Vir: E-študentski servis (brez datuma a).

Vsako, tudi študentsko delo, vsebuje elemente delovnega razmerja, saj gre pri vsakem delu za razmerje med delavcem in delodajalcem, kjer se opravlja delo za plačilo. Trg dela nasploh v ZDR-1 določa, da se mora skleniti pogodba o zaposlitvi po ZDR-1, kadar obstajajo vsi elementi delovnega razmerja. Krovni zakon delovnopravne zakonodaje v 13. členu določa, da »če obstajajo elementi delovnega razmerja, se delo ne sme opravljati na podlagi pogodb civilnega prava«, navajajo na portalu ŠOS (2020). 4. člen istega zakona pa definira delovno razmerje in našteje elemente. 4. člen ZDR-1 pravi, da je »delovno razmerje razmerje med delavcem in delodajalcem, v katerem se delavec prostovoljno vključi v delovni proces delodajalca in v njem za plačilo, osebno in nepretrgano opravlja delo po navodilih in pod nadzorom delodajalca«. Pod drugo točko člen navaja še, da je vsaka od pogodbenih strank dolžna izvrševati dogovorjene ter predpisane pravice in obveznosti (Pravno-informacijski sistem, 2013).

Delodajalci morajo upoštevati tudi določbe ZDR-1 o prepovedi diskriminacije, enaki obravnavi glede na spol, delovnem času, odmorih in počitkih, o posebnem varstvu delavcev, ki še niso dopolnili 18 let starosti, in o odškodninski odgovornosti ter Zakon o zdravju in varstvu pri delu (ZVZD-1), Ur. l. RS, št. 43/11, čeprav gre za začasno in občasno delo dijakov in študentov (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnost, brez datuma).

1.3 Posredniki

Agencije in študentski servisi so posredniki med delodajalci in dijaki ter študenti. Ne samo, da se na njihovih platformah iskalci dela hitreje najdejo s podjetji, ki ponujajo dela, tudi študentske napotnice izdajajo. Te agencije morajo imeti pogodbo o koncesiji, ki jo izda MDDSZ. Pogodba se sklene največ za določeno koledarsko leto ali manj, z njo se pooblasti organizacijo oziroma delodajalca, ki izpolnjuje kadrovske, organizacijske in druge pogoje, da opravlja strokovne naloge posredovanja začasnih in občasnih del dijakom in študentom (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnost, brez datuma). Agencije in študentski servisi lahko delujejo tudi v krajevno ločenih podružnicah oziroma

organizacijskih enotah, ki morajo biti razvidne iz žiga agencije, vsaka organizacijska enota pa mora imeti izpolnjene kadrovske in prostorske pogoje (SPOT, 2020b).

MDDSZ pri odločitvi o vlogi za podelitev koncesije upošteva (SPOT, 2020a):

- število brezposelnih oseb pri območni službi ZRSZ,
- potrebe delodajalcev po delu ali po zaposlitvi novih delavcev na tem območju,
- število dijakov in študentov na posameznem območju ter njihov socialni položaj,
- število koncesionarjev na posameznem območju in
- spoštovanje predpisov pri dotedanjem poslovanju vlagatelja.

Tako kot MDDSZ podeljuje koncesijske pogodbe, lahko brez opozorila koncesijo tudi odvzame. To se lahko zgodi v primeru, da (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, brez datuma):

- koncesionar opravlja dejavnost zunaj podeljene koncesije ali v nasprotju s koncesijsko pogodbo ali je opravljal dejavnost pred sklenitvijo koncesijske pogodbe,
- je iz letnega poročila razvidno, da v letu, za katerega poroča, ni opravljal koncesijske dejavnosti,
- s svojim poslovanjem krši predpise,
- v postavljenem roku ni odpravil pomanjkljivosti v skladu z ugotovitvami ministrstva, pristojnega za delo, ali drugega pristojnega organa.

V letu 2020 je MDDSZ sklenilo 18 koncesijskih pogodb. Iz časopisnega članka v Delu d.o.o., Manjši študentski servisi svarijo pred oligopolom velikih, ki je bil napisan leta 2014, preden je bila sprejeta reforma o študentskem in dijaškem delu, lahko razberemo, da je bilo včasih teh koncesionarjev precej več, saj je številka posrednikov dela nihala med 30 in 50. Leta 2013 naj bi jih bilo kar 33. K manjšanju števila posrednikov v zadnjih letih pa naj bi botrovali nižji priznani stroški posrednikov, ki sta jih prinesla varčevalni zakon in nižji obseg dela.

Posledice je pustila tudi kriza in manjšanje generacij dijakov in študentov, kar lahko vidimo tudi v spodnji tabeli. Tabela 2 prikazuje obdobje od študijskega leta 2012/2013 do 2019/2020, v njej pa je prikazano število vpisnih mest za dodiplomski študij glede na posamezno študijsko leto, število dejanskih prijav na dodiplomski študij, koliko je bilo tisto leto dijakov zaključnih letnikov srednjih šol in delež dijakov zaključnih letnikov, ki so se vpisali na fakulteto. Vrstica, ki je v tej tabeli pomembna, je delež dijakov zaključnih letnikov, ki so oddali prijavo za vpis na fakulteto. To je realni procent, ki nam pokaže, da se res, ne glede na velikost generacije, delež vpisov na fakultete manjša. Torej lahko sklepamo, da se ne glede na to, kako je študij danes bolj dostopen kot včasih, vedno manj mladih odloča zanj.

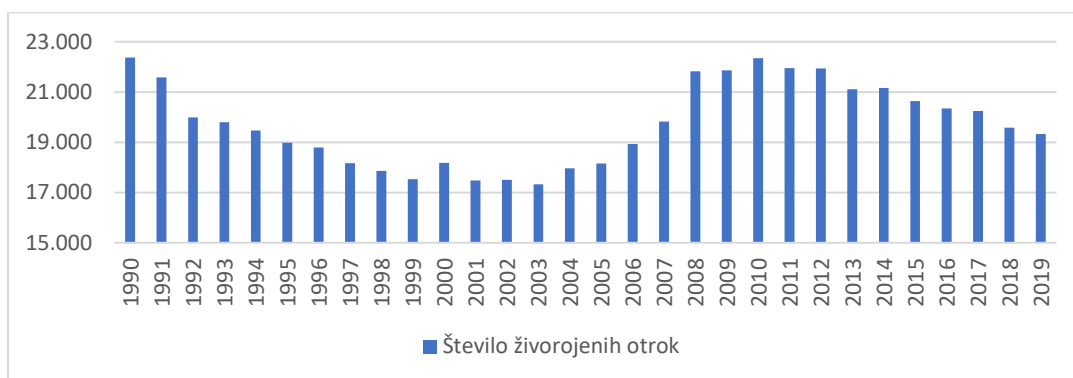
Tabela 2: Delež dijakov zaključnih letnikov, ki so oddali prijavo za vpis na dodiplomski študij v obdobju od študijskega leta 2012/2013 do študijskega leta 2019/2020

Študijsko leto	Število vpisnih mest	Število prijav	Število prijav dijakov zaključnih letnikov	Število dijakov v zaključnem letniku	Delež dijakov zaključnih letnikov, ki so oddali prijavo v %
2012/2013	23.403	19.131	14.780	17.868	82,7
2013/2014	21.071	18.660	14.322	17.626	81,3
2014/2015	19.982	16.398	13.066	16.999	76,9
2015/2016	19.013	16.093	12.831	16.592	77,3
2016/2017	18.555	15.155	12.149	16.040	75,7
2017/2018	18.167	14.833	11.703	15.640	74,8
2018/2019	17.399	14.704	11.526	15.289	78,4
2019/2020	17.408	14.590	11.868	15.597	76,1

Vir: Visoko šolstvo v Sloveniji (2017) in Visoko šolstvo v Sloveniji (2020).

Slika 1 prikazuje število živorojenih otrok od leta 1990 pa vse do leta 2019. Z nje je razvidno, da so se generacije otrok od leta 1990 do 2002 manjšale in se naslednjih 10 let zopet večale. V študijskem letu 2020/2021 se je na fakultete vpisovala generacija, ki je bila rojena leta 2001.

Slika 1: Grafični prikaz števila živorojenih otrok v obdobju od leta 1990 do leta 2019

Vir: Statistični urad RS (brez datuma).

Število študentskih servisov se je v zadnjih letih res drastično znižalo, so pa ti, ki so ostali, stopili v korak s časom ter precej digitalizirali in optimizirali svoje procese, tako je danes iskanje študentskega dela relativno lahek proces. Študentom se pri iskanju dela ni treba ukvarjati z nobeno birokracijo, saj zanje vse uredijo servisi. Tako z vidika učinkovitosti in napredka študentskim servisom ne moremo ničesar očitati. Vseeno pa imajo danes negativen prizvok. V zadnjih letih se je namreč začelo veliko govoriti o prevelikih zaslužkih zasebnikov, ki imajo v lasti študentske servise, zato so pozivi k preureditvi te koncesijske dejavnosti vse glasnejši. Tako je več poslanskih skupin dalo svoje predloge, med glavnimi pa je bil ta, da bi dejavnost posredovanja študentskega dela s študentskih servisov preselili na Zavod za zaposlovanje. S takšno potezo bi na primer več sredstev lahko šlo v sklad za štipendije (Črnko, 2019).

Tako imamo danes zagovornike študentskih servisov, ki trdijo, da posredovanje študentskih del trenutno deluje najhitreje ter da je ravno njihov vložek v digitalizacijo in optimizacijo servisom omogočil nizke stroške in zmanjšanje števila zaposlenih v servisih, hkrati pa jim prinesel večje dobičke. Na drugi strani pa imamo, kot že rečeno, tiste, ki v zasebnih študentskih servisih vidijo prevelike zasluge in trdijo, da so ti vpleteni v vprašljive prakse vodenja. Med njimi je tudi kar nekaj političnih strank, ki ob vsem tem poudarjajo, da če je ZRSZ primeren za posredovanje del za zaposlitev, ki jih je količinsko precej več, bi bil primeren tudi za posredovanje študentskih del, kot to delajo študentski servisi (Črnko, 2019).

2 PRISPEVKI IZ NASLOVA ŠTUDENTSKEGA DELA

Čeprav je študentsko delo v Sloveniji precej razširjeno ter predstavlja velik in pomemben del zaposlitve mladih, je eden izmed velikih problemov urejenosti študentskega dela ravno zakonodaja. Zakonodaja študentskega dela je sicer opisana v prejšnjem poglavju, v tem poglavju je tako opisan eden večjih poskusov združitve študentskega dela pod en zakon, ZMD. Trenutno študentsko delo najdemo tako v delovni zakonodaji kot v zakonodaji, vezani na upravljanje študentskega dela, šolski zakonodaji in v dohodninski oziroma davčni zakonodaji. Za določene spore je potrebno upoštevati še sodno prakso (Franca, 2020).

Čeprav ZMD ni nikoli ugledal luči sveta, so se določene postavke, ki so bile s tem zakonom predlagane, kasneje dejansko realizirale in študentsko delo je s 1. februarjem 2015 dobilo spremenjene prispevke; nekaterih do takrat niso plačevali, nekaterim se je zgolj spremenil delež obremenitve študenta ali delodajalca za študentsko plačo. Dve najbolj vidni spremembi sta bili uveljavitev minimalne urne postavke za študentsko delo ter prispevek študentov in dijakov za PIZ. V tem poglavju se tako posledično dotaknem tudi pokojninske in zdravstvene blagajne, v zadnjo namreč za študente prispevke plačujejo delodajalci.

2.1 Zakon o malem delu

28. septembra 2010 je stopil v veljavo Zakon o urejanju trga dela (ZUTD), Ur. l. RS, št. 100/13, ki je nadomestil ZZZPB. ZUTD ni več urejal začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, kot ga je ZZZPB. Vlada RS je tako v parlament dala predlog ZMD, ki ne bi urejal le študentskega dela, ampak vse različne oblike priložnostnega in občasnega dela, ki so bile do tedaj opredeljene v več zakonih (Zakon o malem delu, 2010).

Odkar je Slovenija vstopila v EU, je še bolj povezana z globalnimi trgi, kjer je treba hitro reagirati na potrebe, da se ohrani konkurenčnost podjetij. »Zakon o malem delu bi enotno uredil oblike dela, katerih zaradi njihove občasne narave in dinamike opravljanja dela ni mogoče šteti kot delovna razmerja, kljub temu, da ima takšno delo v posameznih primerih lahko tudi elemente delovnega razmerja.« Glavni cilj tega zakona je bil, da bi se tudi priložnostno in občasno delo vključilo v mehanizem podpore socialnim blagajnam in da se

vsem, ki ta dela opravljajo, omogoči primerljive pravice iz socialnih zavarovanj in s tem ustrezno varnost na trgu dela (Zakon o malem delu, 2010).

Pobudniki predloga so zagotovili, da študentsko delo s tem zakonom ne bi izgubilo fleksibilnosti na trgu dela, ampak bi prispevalo še k bolj prožnemu trgu dela, ob hkratni zagotovitvi osnovnih pravic iz socialnih zavarovanj ter študentom in dijakom nudilo varnost na trgu dela (Zakon o malem delu, 2010).

Raziskava Eurostudent 2007 je pokazala, da slovenski študentje 18 ur tedensko porabijo za študijske obveznosti in predavanja, še okoli 17 ur za individualno študijsko delo. Če prištejemo še 17 ur plačanega dela na teden, v povprečju dobimo 52-urni študentski delovnik. Ista raziskava je ugotovila še, da več kot 15 ur delovne obremenitve na teden negativno vpliva na študij (Zakon o malem delu, 2010).

V predlogu zakona je izpostavljena študija »Ekonomske vidiki študentskega dela«, ki je bila predstavljena marca 2010 ter izpostavlja vpliv študentskega dela na študij in vpliv ZMD na študentsko delo. ZMD bi omejil letno število dovoljenih ur preko študentskega dela, kar bi za približno tretjino študentov pomenilo manjši dohodek letno. Študija je ugotovila tudi, da je prehodnost študentov v višji letnik nižja pri študentih, ki več delajo preko študentskih servisov. Vendar avtorji študije poudarjajo, da je »statistično ocenjeni vpliv obsega dela na verjetnost prehoda v višji letnik majhen in le šibko značilen«. Kot zadnje, študija ugotavlja, da so dijaki in študentje velika konkurenca na trgu dela, zaradi stroškovne konkurenčnosti in zaradi večje fleksibilnosti pri zaposlovanju so cenejši kot zaposleni delavec. Dijaka ali študenta se lahko veliko hitreje tako zaposli kot odpusti. Kot zadnji problem izpostavljajo konkurenco mladim osebam, ki iščejo zaposlitev, saj študentsko delo predstavlja kar 15 % vseh delovno aktivnih mladih do 30 let. »Ta študija je dokazala, da obseg študentskega dela povečuje stopnjo brezposelnosti, predvsem brezposelnost nekvalificiranih mladih« (Zakon o malem delu, 2010).

Študija »Analiza položaja mladih v Sloveniji 2009« je ugotovila, da dijaki in študentje med 15. in 24. letom v povprečju delajo okoli 9 mesecev na leto, medtem ko starejši študentje, stari od 25 do 29 let, delajo okoli 10 mesecev na leto. V študiji navajajo, da to ni več študentsko delo, ampak fleksibilna zaposlitev in hkrati anomalija, ki obremenjuje trg delovne sile. S tolikšno količino dela si mladi podaljšujejo študij, odvisnost od staršev in državi višajo stroške izobraževanja zaradi fiktivnih vpisov. »Pri tem pa študentsko delo ne omogoča socialne varnosti in ga ni mogoče uveljaviti kot delovne izkušnje, niti kot pokojninsko dobo« (Zakon o malem delu, 2010).

Kot zadnjo pomanjkljivost takratne ureditve študentskega dela bi ZMD uredil posredovanje študentskih del, saj študentski servisi dobivajo prevelik delež iz koncesijskih dajatev. Tako bi se po ZMD moralo posredovanje študentskih del prenesti na ministrstvo pristojno za delo, sredstva iz dajatev pa porabiti za javno dobro, kar je v zakonu predlagano kot preusmeritev sredstev v financiranje štipendij (Zakon o malem delu, 2010).

Z ZMD je vlada želela realizirati tudi, da bi se začasna in priložnostna dela upoštevala kot delovna izkušnja in se štela v pokojninsko dobo ter da bi imeli možnost opravljanja začasnega in občasnega dela tudi upokojnenci, brezposelni in neaktivne osebe. Z novim zakonom bi zagotovili več sredstev za štipendije študentom in kot zadnje delodajalcem omogočili hiter, administrativno manj obremenjen način najema delovne sile za krajša občasna ali manjša dela (Zakon o malem delu, 2010).

Poglavitna sprememba po ZMD za študente bi bila, da mesečno ne bi smeli preseči 60 delovnih ur oziroma 720 delovnih ur na leto, s tem bi lahko delovno aktivnost prilagodili študijskim obveznostim. Omejitev ur so v zakonu povzeli po opredelitvi, ki jo navaja Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD). Z omejitvijo ur so predlagatelji zakona želeli zmanjšati število zlorab v primerih, ko bi se morale skleniti delovno razmerje. Omejila bi se tudi letni zaslužek in urna postavka. Če bi bil zakon sprejet, bi minimalna urna postavka znašala 4 €, maksimalna višina zaslužka v enem letu pa 6.000 € (Zakon o malem delu, 2010).

V predlogu ZMD so opredelili tudi dajatve, ki bi jih delojemalec plačeval od bruto plače za PIZ; te naj bi znašale 14,97 %, delodajalec pa bi bil obvezan plačevati prispevke za primer poškodb pri delu in poklicne bolezni v višini 0,53 % ter 14 % za financiranje štipendij in izgradnjo ter vzdrževanje študentskih domov. Tako bi obremenitev za delodajalca in delojemalca skupaj znašala 29,5 %. S tem bi se obremenitev študentskega dela za delodajalca približala obremenitvi v primeru delovnega razmerja, kar bi precej zmanjšalo konkurenčne prednosti dijakov in študentov (Zakon o malem delu, 2010).

Po predlogu ZMD (2010) sta bila predvidena dva izvršilna zakona, in sicer:

1. Pravilnik o pogojih za opravljanje dejavnosti posredovanja malega dela, ki bi podrobneje predpisal pogoje za pridobitev dovoljenja za posredovanje malega dela, pogoje za podaljšanje trajanja dovoljenja, način obračuna stroškov, ki se priznajo organizaciji, ki posreduje malo delo, način finančnega in drugega poročanja ter roke poročanja organizacij in inštitucij, ki opravljajo s sredstvi iz dajatve.
2. Pravilnik o postopkih vodenja in vzdrževanja centralne evidence o malem delu, o načinu potrjevanja napotnic za malo delo ter o postopkih pri koriščenju sredstev rizičnega sklada, ki bo predpisal obrazec napotnice za malo delo, podrobnejši način potrjevanja napotnic, podrobne postopke, roke ter način vzdrževanja in vodenja centralne evidence o malem delu ter način koriščenja sredstev rizičnega sklada.

2.2 Prispevki in dajatve

1. februarja 2015 se je študentsko delo vključilo v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje ter zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Prispevke in dajatve obračuna in poravna posrednik ob izvedbi plačila dijaku ali študentu. Delodajalci

morajo za to vrsto dela plačevati tudi koncesijsko in dodatno koncesijsko dajatev (E-uprava, brez datuma).

Tabela 3: Informativni prikaz prispevkov in dajatev od 1. februarja 2015 naprej

	Stopnja	Znesek	Znesek
Napotnica		100,00 €	1.024,24 €
DELODAJALEC			
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	8,85 %	8,85 €	90,65 €
Prispevek za zdravstveno zavarovanje	6,36 %	6,36 €	65,14 €
Prispevek za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni	0,53 %	0,53 €	5,43 €
Koncesijska dajatev (študentske štipendije, ŠOS, posredniki)	16,00 %	16,00 €	163,88 €
Dodatna koncesijska dajatev (študentski domovi)	2,00 %	2,00 €	20,48 €
DIJAK/ŠTUDENT			
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	15,50 %	15,50 €	158,76 €
Akontacija dohodnine	25,00 %	0,00 €	256,06 €
Izplačilo študentu, ki je še obdavčeno z dohodnino		84,50 €	609,42 €
Strošek delodajalca	33,74 %	133,74 €	1.369,82 €

Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (brez datuma).

Tabela 3 nam prikazuje, koliko je s študentskim delom obremenjen delodajalec in koliko študent sam. Za lažji prikaz stolpec znesek prikazuje, koliko to znese v evrih, če študent v enem mesecu zasluži 100,00 € bruto. Po novi zakonodaji sta tako študent kot delodajalec dolžna plačati prispevek za PIZ. Prispevek delodajalca znaša 8,85 %, študenta pa skoraj enkrat več, in sicer 15,5 %. Je pa to edini prispevek, ki ga je študent dolžan plačati. Kar zadeva delodajalca, mora ta plačati še 6,36 % v zdravstveno zavarovanje, 0,53 % za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni, 2 % dodatnih koncesijskih dajatev pa je namenjenih v poseben sklad za izgradnjo študentskih domov in izboljšanje študentskih pogojev na univerzah. Največji strošek dajatev delodajalcu predstavljajo same koncesijske dajatve, ki jih je kar 16 %. Te se razdelijo med proračunski sklad ministrstva za študentske štipendije, v ŠOS in med posrednike študentskega dela. Največ, 8,4 %, gre v proračunski sklad ministrstva. 7,6 % pa se razdeli na pol, in sicer gre 3,8 % v študentske servise in agencije za posredovanje dela, za pokritje stroškov opravljanja dejavnosti, financiranje dejavnosti, za zavarovanja, dodatne storitve in ostale stroške povezane s posredovanjem del dijakom in študentom, drugih 3,8 % gre ŠOS, ki s temi sredstvi financira Študentske organizacije Univerz (ŠOU) v Ljubljani, v Mariboru in na Primorskem, študentske klube (člane Zveze študentskih klubov Slovenije) in za financiranje lastnega delovanja (Workforce, brez datuma). Zadnji stolpec v tabeli prikazuje, koliko mora delodajalec plačati za študenta v primeru, da študent zasluži toliko kot zaposleni delavec z minimalno plačo. Če hitro izračunamo, koliko bi študent v tem primeru imel plače:

- $1024,24/22$ (delovnih dni) = 46,56 €/dan,
- 46,56 €/dan/8 (delovnih ur) = 5,82 €/uro.

Iz tabele 1 v poglavju 1 Študentsko delo je razvidno, da je od februarja 2021 minimalna urna postavka za študente 5,89 € bruto, kar pomeni, da je vlada študentsko delo že izenačila z minimalno plačo redno zaposlenih delavcev. Vseeno dobijo študentje v primeru, da toliko zaslužijo, precej nižje nakazilo, saj gre kar 25 % od bruto zaslužka v akontacijo dohodnine. O tem pa nekaj več v poglavju 3 Zakon o dohodnini.

Za primerjavo lahko v tabeli 4 vidimo še, koliko dajatev so delodajalci plačevali pred 1. februarjem 2015. Strošek delodajalca se je, kot lahko razberemo iz tabele, povečal za 3,36 odstotne točke, v primeru, da študent zasluži 100,00 € bruto. Začeli so plačevati prispevke za PIZ in prispevek za zdravstveno zavarovanje, se je pa znižala koncesijska dajatev iz 23 % na 16 % ter pavšal za zavarovanje in poškodbe pri delu in poklicne bolezni za 4,05 odstotne točke. Ob vsem tem jim ni bilo več treba plačevati pavšala za primere smrti in invalidnosti, ki so ga pred 1. februarjem 2015 morali.

Tabela 4: Informativni prikaz prispevkov in dajatev do 1. februarja 2015

	Stopnja	Znesek
Napotnica		100,00 €
DELODAJALEC		
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	/	/
Prispevek za zdravstveno zavarovanje	/	/
Pavšal za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni*	4,58 €	4,58 €
Pavšal za zavarovanje za primere smrti in invalidnosti**	0,80 €	0,80 €
Koncesijska dajatev (štipendije, ŠOS, posredniki)	23,00 %	23,00 €
Dodatna koncesijska dajatev (študentski domovi)	2,00 %	2,00 €
DIJAK/ŠTUDENT		
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje		
Izplačilo študentu, ki je še obdavčeno z dohodnino		100,00 €
Strošek delodajalca	30,38 %	130,38 €

*Pavšal znaša 4,58 €/napotnico.

** Pavšal znaša 9,63 €/leto, zato se pri izračunu uporablja 1/12 navedenega zneska.

Vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2015).

Kot zadnja primerjava je v tabeli 5 prikazano, koliko delodajalci plačujejo za redno zaposlenega in koliko prispevkov plača redno zaposleni državi.

Tabela 5: Prikaz prispevkov in dajatev, ki jih delodajalec plačuje za redno zaposlenega delavca z minimalno plačo v letu 2021

	Delež obremenitve	Znesek
Bruto plača – osnova za obračun davkov in prispevkov		1.024,24 €
Prispevki za PIZ	15,50 %	172,63 €
Prispevki za zdravstvo	6,36 %	70,83 €
Prispevki za zaposlovanje	0,14 %	1,55 €
Prispevki za starševsko varstvo	0,10 %	1,13 €
Socialni prispevki iz bruto plače	22,10 %	246,14 €
Splošna olajšava		403,13 €
Olajšava za vzdrževanega družinskega člana		/
Osnova za dohodnino		486,43 €
Akontacija dohodnine		77,83 €
Neto plača		700,27 €
Prispevki delodajalca za PIZ	8,85 %	98,56 €
Prispevki delodajalca za zdravstvo	6,56 %	73,06 €
Prispevki delodajalca za zaposlovanje	0,06 %	0,63 €
Prispevki delodajalca za poškodbe pri delu	0,53 %	5,90 €
Prispevki delodajalca za starševsko varstvo	0,10 %	1,13 €
Prispevki delodajalca na plačo skupaj	16,10 %	179,28 €
Bruto plača – celotni strošek delodajalca		1.203,52 €

Vir: Mladi podjetnik (2021).

Poleg vseh dodatkov, ki jih delodajalec plača zaposlenemu, je tukaj še obvezni, minimalni regres, ki pripada vsakemu zaposlenemu s pravico do letnega dopusta. Višina regresa mora biti najmanj enaka višini minimalne plače, kar pomeni, da je v letu 2021 znašal 1.024,24 € bruto. Regres je sicer razbremenjen dohodnine in prispevkov za socialno varnost do zadnje znane povprečne mesečne plače zaposlenih v RS (po podatkih za januar 2021 je povprečna bruto plača v Sloveniji znašala 1.977,20 €). Delodajalec plača zaposlenemu tudi povračilo za prevoz na delo, dodatek za prehrano, nagrade za uspešnost, dnevnice in jubilejne nagrade (Mladi podjetnik, 2021).

Iz tabele 3 in tabele 5 lahko razberemo, da študent res plača državi za 6,6 odstotne točke manj prispevkov glede na redno zaposlenega. Vseeno pa ima delodajalec manjši strošek dajatev, ki jih plačuje državi za redno zaposlenega v primerjavi s študentom. Govorimo o razliki 17,64 odstotne točke, kar pa ni tako malo. V minus študentu se tu šteje tudi to, da se mu ne plačajo dodatki za prevoz na delo in malico, kar lahko pri nekom, ki se v službo vozi več deset kilometrov, pomeni ogromno razliko za delodajalca.

2.3 Pokojninska in zdravstvena blagajna

Pokojninska blagajna je ena izmed glavnih štirih blagajn v Sloveniji, v katere pritekajo zbrani prihodki državljanov in iz katerih se potem financirata javno šolstvo in zdravstvo, omogoča delovanje države in njene varnosti, se gradi javna infrastruktura ter skrbi za starejše in brezposelne. Te štiri blagajne so (Ministrstvo za finance, 2020b):

- državni proračun,
- občinski proračuni,
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ter
- Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Skupno ime za prihodke in odhodke, ki se stekajo v te štiri blagajne, so javne finance. Z drugimi besedami lahko javne finance (brez datuma) definiramo kot državno računovodstvo, saj predstavljajo finančno poslovanje države in vsebujejo javne prihodke, javne odhodke, javni dolg in državni proračun. Javnofinančna politika skrbi za upravljanje vseh prihodkov in odhodkov teh štirih blagajn javnega financiranja.

Javne finance zajemajo širšo opredelitev javnofinančne politike, saj združujejo celoten sektor države, ki poleg zgoraj omenjenih štirih blagajn vključuje še prihodke in odhodke tistih posrednih proračunskih uporabnikov, ki se z uveljavljeno klasifikacijo institucionalnih sektorjev uvrščajo v sektor države. Vanj so vključene tudi druge institucionalne enote, kot so javni zavodi, skladi, agencije in gospodarske družbe (Ministrstvo za finance, 2020b).

Lahko rečemo, da so javne finance last državljanov oziroma davkoplačevalcev v državi. Javni prihodki so večinoma zbrani z davki, ki jih pobira država. Namen javnih financ pa ni samo pobiranje prihodkov in deljenje odhodkov, ampak jih politika velikokrat uporablja tudi za stabilizacijo gospodarskega okolja. Tako imenovana fiskalna politika (brez datuma), ki razpolaga z državnimi stroški in davki, se izvaja na način, da čim bolj stabilizira gospodarske cikle ter s tem ekonomske razmere v državi, kot so brezposelnost, inflacija in ekonomska rast.

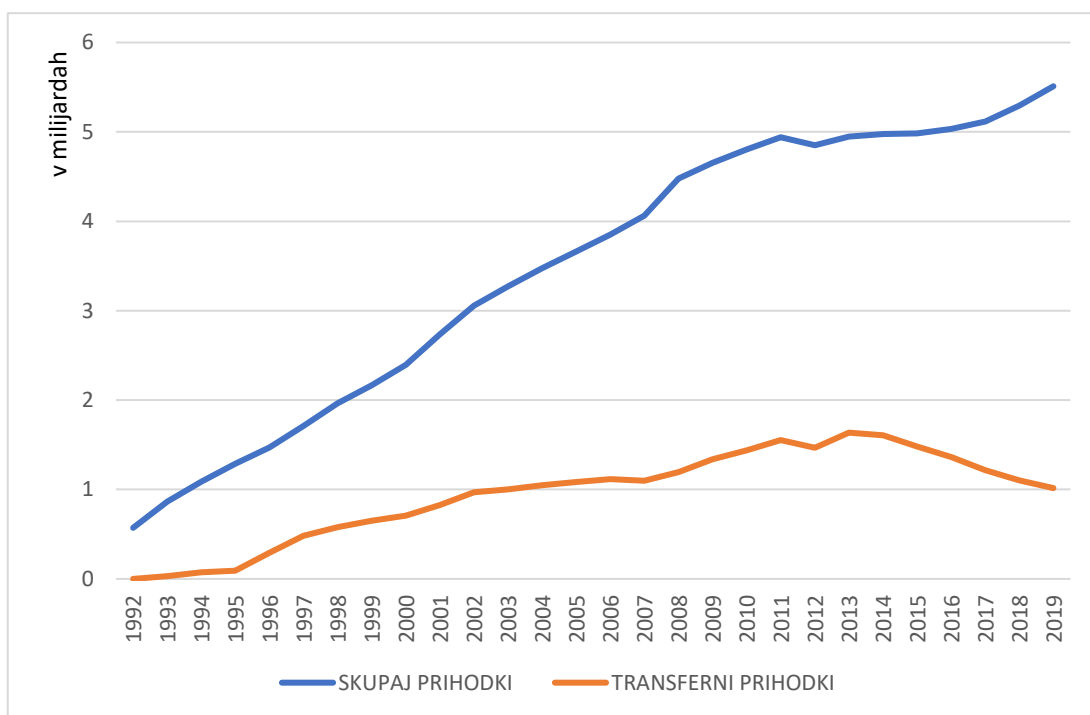
Ker dijaki in študentje trenutno plačujejo le prispevke v PIZ, delodajalci pa zanje poleg v PIZ še v zdravstveno zavarovanje (v nadaljevanju ZZ), bom natančneje opisala zgolj ti dve blagajni.

S pokojninsko blagajno upravlja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (v nadaljevanju ZPIZ), gre pa za drugo največjo blagajno od štirih, ki predstavlja kar 27,1 % vseh javnofinančnih odhodkov.

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je bil ustanovljen 1. julija 1992 z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), ki vse od takrat deluje na podlagi medgeneracijske solidarnosti v RS (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, brez datuma a). Primarna naloga ZPIZ-a je izplačevanje pokojnin in invalidnin, poleg tega pa izplačujejo tudi druge transferje, da zagotovijo socialno varnost vseh

upravičencev. Prihodke zavoda predstavljajo predvsem prispevki za socialno varnost, ker to ne zadostuje za plačilo vseh odhodkov, velik del predstavlja tudi transfer iz največje med blagajnami, iz blagajne državnega proračuna. Kako so se ti prihodki spreminjali v obdobju od leta 1992, ko je bil ZPIZ ustanovljen, pa vse do leta 2019, lahko vidimo na sliki 2 (Ministrstvo za finance, 2020a).

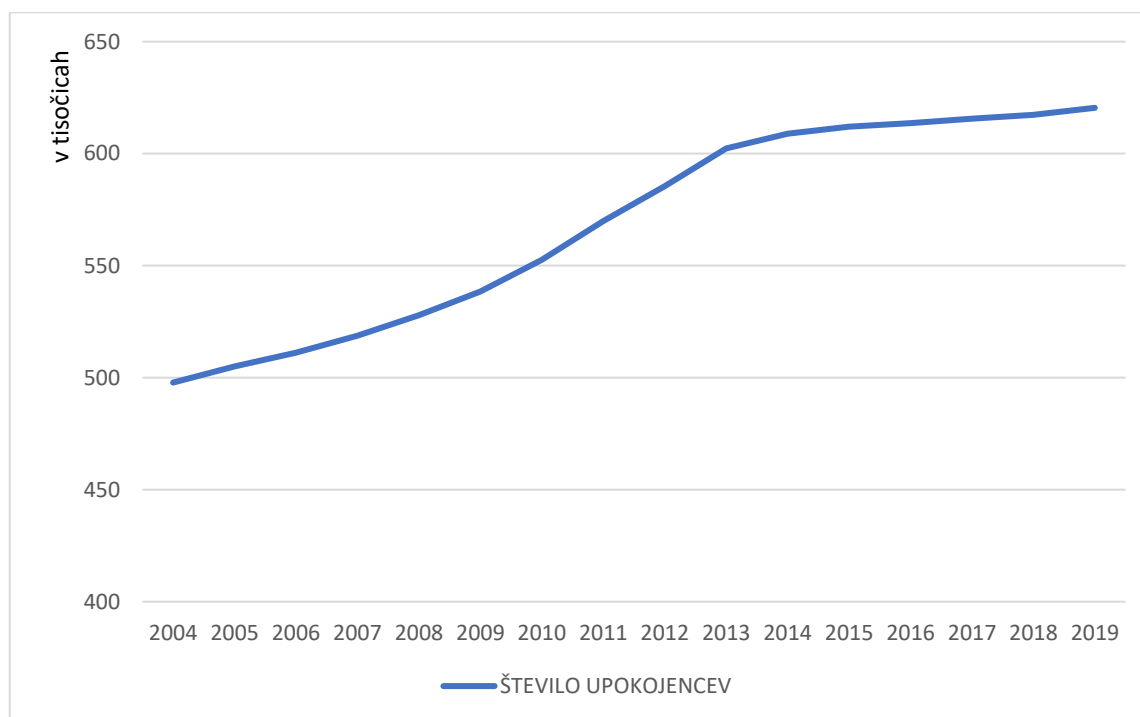
Slika 2: Grafični prikaz skupnih prihodkov in transfernih prihodkov v pokojninsko blagajno od leta 1992 do leta 2019 v EUR

Vir: Ministrstvo za finance (2020a).

Prihodki v pokojninsko blagajno so vedno enaki odhodkom, saj jih uravnavajo javni transferji. Pokojninska blagajna ne dobiva samo transferjev iz blagajne državnega proračuna, ampak tudi sama naprej izplačuje transfer tretji blagajni, Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZZS), s tem ko vsem upokojencem plačuje prispevke za ZZ. V spodnjem grafu lahko vidimo, kako se je od ustanovitve vsako leto povečeval strošek izplačanih pokojnin in invalidnin, s tem pa se je večal tudi transferni prihodek iz državnega proračuna, vse do leta 2013, v letu 2014 pa je le-ta že začel upadati, čeprav na sliki 3 vidimo, da se število upokojencev ni začelo zmanjševati. Glavni razlog za to je ZPIZ-2, ki je stopil v veljavo s 1. januarjem 2013.

Slika 3: Grafični prikaz števila upokojencev v obdobju od leta 2004 do leta 2019

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (2020).

ZPIZ-2 je prinesel kar nekaj sprememb glede na ZPIZ-1 in na novo uredil določena področja. ZPIZ-2 na novo ureja (Ferenček, 2015):

- pogoj za pridobitev pravic iz obveznega zavarovanja (dvig starosti in pokojninske dobe kot pogoja za uveljavitev pravic do pokojnine),
- predčasna upokojitev in delna upokojitev,
- osnove in merila za odmero teh pravic (oblikovanje pokojninske osnove, skala pokojninskih odstotkov, valorizacijski količnik, malusi in bonusi),
- odprta vprašanja izvajanja invalidskega zavarovanja,
- spodbude delodajalcem za zaposlovanje mladih in starejših delavcev,
- večji zajem osnov za plačilo prispevkov,
- uživanje in usklajevanje pravic z ekonomskimi gibanji,
- uvaja informativno osebno evidenco ter
- sistem varovanja pričakovanih in pridobljenih pravic.

Dve leti po sprejetju zakona se je zakon dopolnil še s prispevki študentov v ZPIZ. Tabela 6 prikazuje delež, ki ga študentje in dijaki prinesejo v pokojninsko blagajno. Čeprav ta delež znaša manj kot 1 %, ni zanemarljiv.

Tabela 6: Prispevki študentov v PIZ od leta 2015 do leta 2019

	Skupaj prihodki v €	Prispevki študentov in dijakov v €	Delež študentskih prispevkov v skupnih prihodkih v %
2015	4.984.055.046	33.158.043	0,67
2016	5.035.177.061	21.502.843	0,43
2017	5.117.252.458	38.986.946	0,76
2018	5.295.175.086	41.129.481	0,78
2019	5.510.479.417	39.830.648	0,72

Vir: Ministrstvo za finance (2020a).

Študentje in dijaki s tem, ko prispevajo v PIZ, dobijo tudi pokojninsko dobo. Evidenco jim vodi ZPIZ, izračun pokojninske dobe pa je vezan na povprečno mesečno bruto plačo, ki je v letu 2020 znašala 1.856,20 €. En mesec pokojninske dobe se prizna za vsakih doseženih 60 % povprečne mesečne bruto plače. V 1 letu se študentu prizna največ 12 mesecev pokojninske dobe, sama pokojninska doba se izračunava tako v mesecih kot v dnevih. Pokojninska doba ni enaka delovni dobi, tako študentje in dijaki s prispevki za študentsko delo pridobivajo zgolj pokojninsko dobo, ne pa tudi delovne. Delovna doba se pridobiva le z rednim delom v času rednega delovnega razmerja (E-študentski servis b, brez datuma).

To pa niso bile zadnje večje spremembe v ZPIZ-2. Od takrat je bilo že kar nekaj Zakonov o spremembah in/ali dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Spodaj so našteje večje spremembe novele, ki sta jih prinesli leti 2020 in 2021. Te spremembe ne urejajo področij dijakov in študentov, zadnja sprememba se je zgodila 8. oktobra 2021 in je navedena v ZPIZ-2K (Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2021). Večje spremembe ZPIZ-2 v letih 2020 in 2021 so:

- izenačevanje odmerne lestvice za moške in ženske tako, da bosta lestvici po spolu izenačeni s 1. januarjem 2025,
- dodatni odmerni odstotek zaradi skrbi za otroke,
- ureja pojem pokojninska doba brez dokupa,
- spreminja najnižji odmerni odstotek pri invalidski pokojnini,
- prinaša bonuse za poznejšo upokojitev,
- prinaša spremembe pri delnih pokojninah.

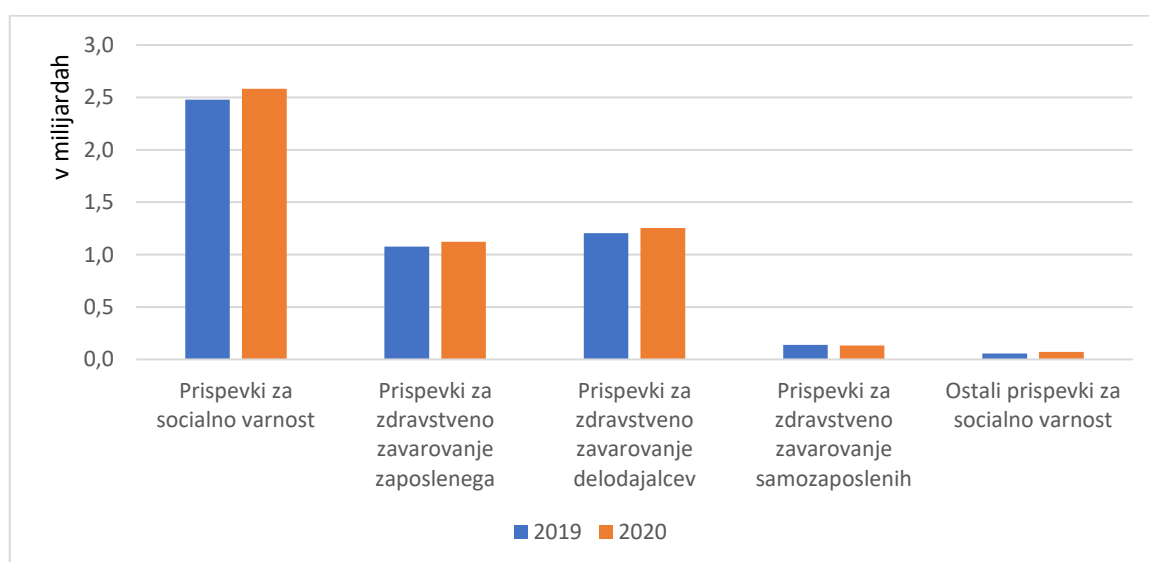
Pod PIZ spada tudi eden od dveh sistemov zavarovanj za primere poškodb pri delu in poklicne bolezni, ki ju imamo v Sloveniji. Prvi sistem je sistem obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki krije zavarovalne primere glede začasne nezmožnosti za delo. Drugi sistem je sistem zavarovanja za poškodbe pri delu in poklicne bolezni, ki krije zavarovalne primere invalidnosti ali smrti. Prvi sistem spada pod okrilje ZZZS, medtem ko drugi spada pod PIZ (Evropska komisija, brez datuma b). Kot je že bilo prikazano v tabeli 3 v tem poglavju,

delodajalci za študente plačujejo prispevek za PIZ v višini 8,85 % ter prispevek za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni v višini 0,53 %.

ZZZS je bil ustanovljen na podlagi Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, 1. marca 1992. Je nosilec in izvajalec obveznega zdravstvenega zavarovanja v RS. Za obvezno zdravstveno zavarovanje se plačujejo obvezni prispevki, upravičenci pa so nato deležni zdravstvenih storitev in nekaterih denarnih nadomestil, kot so boleznina, potni stroški in drugo (Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, brez datuma).

Kot je razvidno iz tabele 3 v poglavju 2.2 Prispevki in dajatve, delodajalci za študenta plačajo v ZZZS 6,36 % od bruto plače nakazane na napotnico, študent pa dodatno ne plača nič. Slika 4 spodaj prikazuje, koliko prihodkov iz naslova prispevkov za socialno varnost je imel ZZZS v letih 2019 in 2020. Koliko v blagajno namenijo delodajalci za začasna in občasna dela dijakov in študentov, je prikazano v tabeli 7 pod sliko 4. Tabela 7 nam pokaže tudi, koliko so plačali delodajalci za začasna in občasna dela študentov in dijakov glede na vse prispevke delodajalcev ter koliko glede na vse prispevke za socialno varnost. Iz tabele je mogoče razbrati, da so delodajalci v letu 2019 za dela študentov in dijakov prispevali 0,71 % in v letu 2020 za 0,18 odstotne točke manj. Razlog za nižje prispevke delodajalcev za študente in dijake v letu 2020 lahko najdemo v situaciji na trgu zaradi izbruha virusa Covid-19, ki se je začel marca 2020 in drastično zmanjšal povpraševanje po študentskem delu.

Slika 4: Grafični prikaz prihodkov od prispevkov za socialno varnost za leto 2019 in leto 2020

Vir: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (2021).

Tabela 7: Tabela prispevkov za socialno varnost, prispevkov za zdravstveno zavarovanje delodajalcev in za začasna in občasna dela študentov in dijakov v letih 2019 in 2020

	Prispevki za socialno varnost v €	Prispevki za zdravstveno zavarovanje delodajalcev v €	Prispevki za zdravstveno zavarovanje delodajalcev za začasna in občasna dela študentov in dijakov v €	Delež prispevka delodajalcev za študente in dijake glede na vse prispevke v socialno varnost v %
2019	2.478.194.402	1.205.052.840	17.704.398	0,71
2020	2.580.908.277	1.254.334.964	13.692.767	0,53

Vir: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (2021).

3 ZAKON O DOHODNINI

Dohodnina ali dohodek iz zaposlitve je vsak dohodek, prejet na podlagi pretekle ali sedanje zaposlitve. Sedanjo dohodnino ureja ZDoh-2, ki je bil sprejet 26. oktobra 2006 in se začel uporabljati s 1. januarjem 2007 (Pravno-informacijski sistem, 2006).

Med dohodnino štejemo dohodek iz delovnega razmerja ali iz drugega pogodbenega razmerja, ki ga delodajalec nakaže svojemu delojemalcu, kot so plača, nadomestilo plače in morebitna druga plačila za opravljeno delo, regres za letni dopust, dohodek na podlagi udeležbe na dobičku, prejet iz delovnega razmerja, boniteta, jubilejna nagrada, odpravnina ob upokojitvi, solidarnostna pomoč, povračila stroškov v zvezi z delom, povračila stroškov v zvezi s službenim potovanjem, dohodki iz naslova prenehanja pogodbe iz zaposlitve idr. (Finančna uprava Republike Slovenije, brez datuma a).

Dohodnina je obdavčitev zgolj fizičnih oseb in za dohodek se šteje vsako izplačilo oziroma prejem dohodka, ne glede na obliko, v kateri je izplačan oziroma prejet. Davčno leto je enako koledarskemu letu (Študentska organizacija Slovenije, 2020a).

3.1 Dohodnina in študentsko delo

Študentsko delo spada med dohodek iz drugega pogodbenega razmerja, ki ni delovno razmerje, ampak je dohodek za delo po študentski napotnici (Finančna uprava Republike Slovenije, brez datuma a). Za študenta ali dijaka so obdavčljivi dohodki sledeči (Študentska organizacija Slovenije, 2020a):

- dohodek za opravljeno začasno in občasno delo preko napotnice (študentsko delo),
- dohodek iz premoženjskih pravic,
- dohodek od zaposlitve (npr. avtorski honorar),
- dobiček iz kapitala,

- katastrski dohodek,
- dohodki iz premoženja (dividende, obresti, najemnina),
- pokojnina po starših,
- različne nagrade itd.

Štipendije sodijo med druge dohodke v zvezi z izobraževanjem in jih ureja 25. člen ZDoh-2. V večini primerov so neobdavčene do zneska minimalne plače ali celo v celoti oproščene plačila dohodnine (Pravno-informacijski sistem, 2006).

Kako se študentom izračunava dohodnina? Najprej se seštejejo vsi prejemki, ki so nastali v davčnem letu. Od celotnega dohodka se odšteje 10 % normiranih stroškov, ki jih ni treba dokazovati. Nato se odštejejo prispevki za socialno varnost, to je 15,5 %, ki jih študentje in dijaki plačujemo v pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Nazadnje se odštejejo še olajšave. Študentje in dijaki lahko uveljavljajo tudi dejanske stroške prevoza in nočitve. Ko vse stvari odštejemo, dobimo davčno osnovo za dohodnino, po kateri se nam obdavči dohodek (Študentska organizacija Slovenije, 2020a).

Ko dobimo končni znesek dohodnine, ki jo dijak ali študent mora plačati, se odšteje še akontacija dohodnine, če jo je dijak ali študent skozi leto plačeval. »Akontacija dohodnine je nekakšno predplačilo (avans), ki se ga med letom odvaja ob izplačilu obdavčljivih dohodkov« (Modra zavarovalnica, 2021). Akontacija dohodnine se plača v primeru (Študentski, brez datuma):

- 22,5 % za vsako nakazilo, višje od 400,00 € bruto,
- 22,5 % za vsako nakazilo, če dijak ali študent ne izpolnjuje pogojev za posebno osebno olajšavo,
- 22,5 % za vsako nakazilo ne glede na višino nakazila, če je oseba nerezident Republike Slovenije.

Tabela 8: Primer 1 – izračun akontacije dohodnine, če so izpolnjeni pogoji za posebno olajšavo (mesečni obračun) v €

Zasluzek na napotnici (bruto)	400,00
Prispevek PIZ (15,5 %)	62,00
Osnova za obračun dohodnine	400,00
Akontacija dohodnine (0 %)	0,00
Nakazilo študentu/dijaku na transakcijski račun	338,00

Vir: Posavc (2021).

Opomba: za vse zaslužke do 400,00 € bruto se po 1. 2. 2015 dohodnina ne obračuna in ne plača.

Tabela 9: Primer 2 – izračun akontacije dohodnine, če so izpolnjeni pogoji za posebno olajšavo (mesečni obračun) v €

Zaslужek na napotnici (bruto)	500,00
Prispevek PIZ (15,5 % od 500,00)	77,50
Osnova za obračun dohodnine	500,00
Akontacija dohodnine (25 % od 500,00)	-125,00
Nakazilo študentu/dijaku na transakcijski račun	297,50

Vir: Posavc (2021).

Splošna olajšava, po 111. členu ZDoh-2, pripada vsakemu rezidentu in zmanjša letno davčno osnovo glede na višino skupnega dohodka v letu 2021, pod pogojem, da drug rezident zanj ne uveljavlja posebne olajšave za vzdrževanega družinskega člana. V letu 2021 to pomeni, da če skupni dohodek znaša manj kot 13.316,83 €, se splošna olajšava izračuna po enačbi (1). V primeru, da je skupni dohodek višji od 13.316,83 €, pa znaša splošna olajšava 3.500 € (Študentski.si, brez datuma).

$$\text{Splošna olajšava} = 3.500,00 \text{ €} + (18.700,38 \text{ €} - 1,40427 * \text{skupni dohodek}) \quad (1)$$

Obstaja pa tudi posebna osebna olajšava, ki po 113. členu ZDoh-2 pripada vsakemu rezidentu, ki se izobrazuje in ima status dijaka in študenta, do dopolnjenega 26. leta starosti, in zmanjša letno davčno osnovo v letu 2021 za 3.500 €. Dijakom ali študentom, ki so že dopolnili 26 let, se posebna olajšava prizna v primeru, da so se na študij vpisali najpozneje v letu, ko so dopolnili 26 let, in sicer za dodiplomski študij za dobo največ šest let od dneva vpisa in za podiplomski študij za največ štiri leta od dneva vpisa (Študentski, brez datuma). Ta olajšava se določi vsako leto z lestvico za odmero dohodnin in olajšav; spremembe olajšave skozi leta so prikazane v tabeli 10. Kot lahko opazimo, se od leta 2013 do leta 2019 olajšava ni spremenila, zato pa se je v letu 2020 povečala največ do sedaj, in sicer kar za 197,30 €.

Tabela 10: Spreminjanje posebne osebne olajšave v obdobju od leta 2007 do leta 2020 v €

Leto	Višina posebne osebne olajšave
2007	2.800,00
2008	2.959,60
2009	3.051,35
2010	3.100,17
2011	3.143,57
2012	3.228,45
2013–2019	3.302,70
2020	3.500,00

Vir: Legaro (brez datuma).

Kaj ta olajšava pomeni za študente? Pomeni, da lahko imajo v davčnem letu nekoliko bruto zaslužka, preden bodo morali plačati dohodnino. V tabeli 11 lahko tako vidimo razliko med bruto zaslužkom v letu 2019, ko je olajšava znašala 3.302,70 €, in letu 2020, ko je posebna olajšava znašala 3.500,00 €. Tako lahko vzdrževan družinski član v letu 2020 zasluži kar 264,84 € bruto več in še vedno ne plača dohodnine.

Tabela 11: Razlika med bruto zaslužkom v letu 2019 in letu 2020

Leto	Bruto zaslužek vzdrževanega družinskega člana v €	Bruto zaslužek nevzdrževanega družinskega člana v €
2019	4.433,15	11.836,00
2020	4.697,99	11.957,00

Vir: Študentski (brez datuma).

Torej, če celotni dohodek v davčnem letu ne presega olajšav, se dohodnina ne plača. V tem primeru dijaki in študentje dobijo akontacijo nazaj, če so je čez leto plačali. V primeru, da je celotni dohodek višji od olajšav, je potrebno dohodnino plačati. V tabeli 12 je dohodninska lestvica za leto 2021, po kateri se obdavči davčna osnova (Študentska organizacija Slovenije, 2020a).

Tabela 12: Dohodninska lestvica za leto 2021

Če znaša neto letna davčna osnova v €	Znaša dohodnina v €	
do 8.500		16 %
nad 8.500 do 25.000	1.360	+ 26 % nad 8.500
nad 25.000 do 50.000	5.650	+ 33 % nad 25.000
nad 50.000 do 72.000	13.900	+ 39 % nad 50.000
nad 72.000	22.480	+ 50 % nad 72.000

Vir: Finančna uprava Republike Slovenije (brez datuma a).

3.2 Primeri izračunov dohodnine za študente in dijake

V prejšnji točki je teoretično predstavljen izračun dohodnine za študente in dijake; kaj je dohodnina, kakšne so olajšave, predstavljena je tudi dohodninska lestvica za leto 2021. V tem poglavju je na treh dejanskih primerih prikazan izračun dohodnine za leto 2020. Izračuni so enaki tako za študente kot za dijake, v nadaljevanju uporabljam za vse izraz študent. Primeri se razlikujejo, pri vseh pa je izpolnjen pogoj za posebno olajšavo.

Tabela 13: Primer 1 – starši študenta uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in študent je mlajši od 26 let v €

V primeru, da te starši uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana (nimaš splošne olajšave) in si mlajši od 26 let

Bruto zaslužek študenta	4.698,00
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (15,5 %)	728,19
Neto zaslužek študenta (izplačilo na osebni račun)	3.969,81
Normirani stroški (10 %)	469,80
Posebna osebna olajšava	3.500,00
Splošna olajšava	*je ni, ker gre za vzdrževanega družinskega člana
Davčna osnova za dohodnino	0,01
Odmerjena dohodnina (16 % od davčne osnove)	0,00
Akontacija dohodnine odvedene čez celo leto	0,00
Končna dohodnina	0,00

Vir: Študentski servis Maribor (brez datuma).

Prvi primer prikazuje izračun, ko je študent skozi celo leto vzdrževan družinski član in je mlajši od 26 let. Torej nima splošne olajšave, saj jo koristi eden od staršev ali skrbnikov. Bruto zaslužek je v tem primeru dovolj nizek, da ko od neto zaslužka odštejemo posebno osebno olajšavo in normirane stroške, za davčno osnovo ostane zgolj en cent in posledično študentu ni potrebno plačati dohodnine.

Tabela 14: Primer 2 – starši študenta ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in študent je mlajši od 26 let v €

V primeru, da te starši ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in si mlajši od 26 let

Bruto zaslužek študenta	11.950,00
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (15,5 %)	1.852,25
Neto zaslužek študenta (izplačilo na osebni račun)	10.097,75
Normirani stroški (10 %)	1.195,00
Posebna osebna olajšava	3.500,00
Splošna olajšava	5.419,35
Davčna osnova za dohodnino	-16,60
Odmerjena dohodnina (16 % od davčne osnove)	-2,66
Akontacija dohodnine odvedene čez celo leto	0,00
Končna dohodnina	0,00

Vir: Študentski servis Maribor (brez datuma).

Primer 2 se od primera 1 razlikuje po tem, da študent skozi celo leto ni vzdrževan družinski član in je še vedno mlajši od 26 let. To pomeni, da mu pripada tudi splošna olajšava v višini 5.419,35 €, izračun je viden v enačbi (2). Študent je v tem primeru zaslužil precej več. Ker pa so v tem primeru višji normirani stroški, na razpolago pa ima kar dve olajšavi, mu zopet ni potrebno plačati dohodnine.

$$3.500,00 \text{ €} + (18.700,38 \text{ €} - 1,40427 * 11.950,00 \text{ €}) = 3.500,00 \text{ €} + 1.919,35 \text{ €} = 5.419,35 \text{ €} \quad (2)$$

Tabela 15: Primer 3 – starši študenta ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in študent je starejši od 26 let v €

Starši te ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana in si starejši od 26 let

Bruto zaslužek študenta	10.320,00
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (-15,5 %)	1.599,60
Neto zaslužek študenta (izplačilo na osebni račun)	8.720,40
Normirani stroški (-10 %)	1.032,00
Posebna osebna olajšava	*je ni, ker je študent starejši od 26 let in ne izpolnjuje pogojev
Splošna olajšava	7.708,31
Davčna osnova za dohodnino	610,08
Odmerjena dohodnina (16 % od davčne osnove)	97,61
Akontacija dohodnine odvedene čez celo leto	1.922,10
Končna dohodnina	1.824,49

Vir: Študentski servis Maribor (brez datuma).

V primeru 3 je prikazan izračun dohodnine za študenta, ki skozi celo leto ni vzdrževan družinski član in je starejši od 26 let ter ne izpolnjuje pogojev za posebno osebno olajšavo. Zasluži manj kot študent v primeru 2 in tako splošna olajšava znaša 7.708,31 €, izračun je viden v enačbi (3). Glede na izračun bi takšen študent moral plačati 97,61 € dohodnine. Ker pa je čez celo leto odvedel 1.922,10 € akontacije dohodnine, je na koncu dobil vrnjeno dohodnino v višini 1.824,49 €.

$$3.500,00 \text{ €} + (18.700,38 \text{ €} - 1,40427 * 10.320,00 \text{ €}) = 3.500,00 \text{ €} + 4.208,31 \text{ €} = 7.708,31 \text{ €} \quad (3)$$

3.3 Uveljavljanje dejanskih stroškov prevoza in nočitve

Študentje in dijaki lahko poleg nominalnih stroškov uveljavljajo tudi dejanske stroške prevoza in nočitve v zvezi z opravljanjem dela ali storitve. Ti stroški se priznajo v skladu z ZDoh-2 in ZDavP-2 ter na podlagi predložitve dokazil o njihovem nastanku (Študentska organizacija Slovenije, 2020a).

Študentje in dijaki, ki so rezidenti RS, lahko dokazila o dejanskih stroških prevoza in nočitve predložijo že pri sestavi informativnega izračuna dohodnine. Pisni zahtevek s podatki, ki jih davčni organ potrebuje za pravilno upoštevanje dejanskih stroškov, morajo najkasneje do 5. februarja tekočega leta za preteklo leto poslati na Finančna uprava Republike Slovenije (FURS), ki je pristojna za njihovo regijo. Seveda se lahko dejanski stroški prevoza in nočitve uveljavljajo tudi v ugovoru zoper informativni izračun dohodnine, v 15 dneh od vročitve.

4 MLADI V EVROPI

Ker magistrska naloga temelji na analizi študentskega dela v Sloveniji, je za konec nekaj besed posvečenih še prehajanju študentov in dijakov v svet zaposlitve.

Zaposlovanje mladih ni problem samo v Sloveniji, ampak povsod po Evropi. Je pa Slovenija ena izmed držav, kjer je gospodarska kriza najbolj prizadela ravno mlade. Klemše (2018) v svojem prispevku Aktivna politika zaposlovanja mladih navaja, da se je stopnja delovne aktivnosti mladih glede na druge starostne skupine najbolj znižala, posledično pa se je stopnja brezposelnosti najbolj zvišala. Isti prispevek navaja še, da je Slovenija v samem vrhu tudi glede na delež mladih, ki so zaposleni za določen čas. Zaposleni za določen čas pa so v krizi prvi, ki jih delodajalci odpustijo oziroma jim ne podaljšajo pogodbe o zaposlitvi, ko jim ta poteče.

4.1 Jamstvo za mlade

Glede na situacijo mladih v Sloveniji in Evropi, ko želijo vstopiti na trg dela, so se vse države EU zavezale k uvedbi Jamstva za mlade s Priporočilom Sveta aprila 2013. Gre za zavezo vseh držav članic, da mlajšim od 25 let zagotovijo kakovostno ponudbo za (Evropska komisija, brez datuma a):

- zaposlitev,
- nadaljnje šolanje,
- vajeništvo,
- pripravništvo oziroma delovno prakso.

Ponudba velja za vse mlade, ki se ne izobražujejo ali usposablajo in niso zaposleni, posredovana jim je v roku štirih mesecev od dne, ko postanejo brezposelni ali končajo formalno izobraževanje. Ker veliko mladih, ki se redno izobražujejo, pri 25. ali 26. letih šele končuje šolanje, se je ta starostna skupina razširila na mlade do 29. leta (Evropska komisija, brez datuma a). Ukrepi so namenjeni predvsem lažjemu prehodu mladih iz izobraževanja v zaposlitev, dvigu konkurenčnosti na trgu dela in premagovanju ovir, s katerimi se mladi srečujejo na začetku svoje poklicne poti, med glavnimi sta pomanjkanje delovnih izkušenj in pomanjkanje nekaterih kompetenc. Drugi razlog je preprečiti, da bi se mladi počutili

zaposlavljene, kar bi jih pahnilo v delovno neaktivne in posledično odrinjene na rob družbe (Klemše, 2018).

Od leta 2014 do danes je Jamstvo za mlade izboljšalo življenje milijonom mladih v Evropi. Vanj je bilo vključenih že več kot 5 milijonov mladih, od tega jih je kar 3,5 milijonov sprejelo ponudbo za zaposlitev, nadaljnje šolanje, vajeniško mesto, delovno prakso ali pripravništvo. To v deležih pomeni, da se je stopnja brezposelnosti mladih, ki je bila najvišja v letu 2013, do leta 2019 znižala za 10 %, delež mladih, starih med 15 in 24 let, ki niso ne zaposleni in se ne izobražujejo, pa do leta 2018 za 2,9 % (Evropska komisija, brez datuma a).

Slovenija je prvi načrt, za leti 2014 in 2015, sprejela 30. januarja 2014, maja 2016 pa drugega, ki velja za obdobje 2016–2020. V svoj načrt je vključila tudi mlade, ki so še vključeni v izobraževanje, ponudbe pa vključujejo zaposlitve na odprtem trgu dela, samozaposlitve, podprte s subvencijami za zagon podjetja in namenski subvencijami, možnosti za izobraževanje, med drugim tudi z delom povezano usposabljanje, ponovno vključevanje v redni izobraževalni sistem, premostitvene tečaje, ki podpirajo to ponovno vključevanje, drugo priložnost za izobraževanje, vajeništvo ter pripravništvo (Klemše, 2018).

Problem, ki ga ima Slovenija, je, da se veliko mladih zelo dolgo izobražuje. Glede na EU je Slovenija v samem vrhu glede na vključenost mladih v terciarno izobraževanje, saj študira skoraj polovica mladih. Glavni problem takšne izobraženosti je, da se mlade potrebuje na trgu dela, saj demografske spremembe zelo vplivajo nanj. Dejstvo je tudi, da se število mladih vsako leto zmanjšuje (prikazano na sliki 1 in v tabeli 2), se pa zato število upokojencev zvišuje (slika 3). Rešitev za Slovenijo je v večanju delovne aktivnosti starejših, žensk in seveda mladih. Pri teh je bistvenega pomena spodbujanje pravočasnega zaključevanja študija in čimprejšnjega vključevanja na trg dela (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016).

Polona Klemše je v svojem strokovnem prispevku Aktivna politika zaposlovanja mladih, Jamstvo za mlade analizirala uspešnost ukrepov, ki jih je država sprejela za obdobje 2014–2015. Shema je v tem obdobju vključevala kar 36 ukrepov, katerih cilj je bil izboljšati zaposljivost mladih in jih aktivirati na trgu dela. Kot iztočnico je vzela osnovne kazalnike, ki so jih za spremljanje izvajanja Jamstva za mlade uporabljali tudi izvajalci ukrepov. Ti kazalniki so:

- registrirani brezposelni mladi in njihova izobrazbena struktura,
- povprečno obdobje brezposelnosti mladih,
- število mladih, ki so registrirani na Zavodu RS za zaposlovanje in so prejeli ponudbo v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih,
- število ponudb mladim v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih.

Analiza Polone Klemše je pokazala, da cilji izvedbenega načrta Jamstva za mlade niso bili doseženi, za kar je navedla kar nekaj razlogov. Kot prvega je poudarila, da ni bil postavljen jasen sistem vrednotenja uspešnosti ukrepov; poudarja, da realizirani ukrepi še ne pomenijo, da so tudi uspešni ukrepi. Kot drugo, realiziranih je bilo samo 25 ukrepov od 36-ih, od tega 16 v celoti, 13 pa le delno. Razlog je avtorica našla predvsem v financiranju iz evropskih sredstev, ki jih v nekaterih primerih ni bilo, v nekaterih pa so prišla z zamudo, zato navaja, da bi ukrepi morali biti financirani iz integriranega proračuna. Tretjič poudarja, da je 36 ukrepov kar visoka številka in da bi morali ukrepe omejiti na tiste, ki konkretno rešujejo situacijo mladih, in črtati tiste, ki jo rešujejo posredno. Četrtrič, v izvedbenem načrtu Jamstva za mlade za obdobje 2014–2015 je veliko poudarka na medresorskem sodelovanju, ki ga žal ni bilo, in petič, sam načrt je premalo prepoznan, kar preseneča glede na položaj mladih na trgu dela. Šestič, večina mladih se je vrnila med brezposelne ali neaktivne še v času izvajanja samega načrta, kar pomeni, da se načrt ni uresničil. Tu avtorica izpostavlja, da je bil samo en ukrep, ki je dejansko omogočal zaposlitev, in sicer Oprostitev plačila prispevkov delodajalcu, vsi ostali pa so bili naravnani kratkotrajno in so še dodatno spodbujali prekarnost med mladimi. Avtorica izpostavlja, da bi se smotrnost ukrepov videla šele, če bi jih uvedli za stalno ali za daljši čas. Sedmič je izpostavila, da so med ukrepe navedli ukrepe, ki ne spadajo v ta načrt izvedbe. Poudarila je, da so tudi ti ukrepi potrebni, vendar ne v okviru načrta Jamstva za mlade. Vanj po mnenju Klemšetove ne sodijo napovedovanje bodočih potreb na trgu dela, ukrepi, ki spodbujajo kompetence ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti, ukrepi namenjeni štipendiranju ter Nacionalna poklicna kvalifikacija. Neprimerni ukrepi so bili tudi tisti, ki so spodbujali samozaposlovanje. Za konec je izpostavila še pozitivne ukrepe, ki so po njenem mnenju prinesli dobre rezultate – Usposabljanje na delovnem mestu, Krepitev svetovalnega dela na ZRSZ, Prvi izziv, Zakon o študentskem delu, Mentorstvo za mlade, Iz faksa takoj praksa ter že omenjena Oprostitev plačila prispevkov.

Čeprav shema Jamstvo za mlade za obdobje 2014–2015 ni uspešno reševala problematike zaposlovanja mladih, kar se kaže predvsem v skromnem znižanju stopnje brezposelnosti in v podaljšanju obdobja brezposelnosti, je aprila 2016 izšel Izvedbeni načrt Jamstva za mlade za obdobje 2016–2020. Tu so izpostavili, da pomoč pri prehodu na trg dela potrebujejo predvsem:

- mladi, ki so brez poklicne izobrazbe,
- iskalci prve zaposlitve,
- mlade ženske s terciarno izobrazbo in
- dolgotrajno brezposelni mladi, ki so v evidenci brezposelnih oseb že 12 mesecev ali več.

Poleg njih naj bi intenzivni ukrepi bili namenjeni tudi povratnikom, ki so bili vključeni v shemo Jamstva za mlade in se jim kljub temu ni uspelo zaposliti. Mlade osebe do 29 let, ko se vpišejo v evidenco brezposelnih na ZRSZ, se avtomatsko vključijo tudi v shemo Jamstva za mlade. Zanje veljajo enaka pravila kot za starejše brezposelne osebe in s tem je mišljeno, da morejo aktivno iskati zaposlitev, se vključevati v ukrepe aktivne politike zaposlovanja in

jamstva za mlade v skladu z dogovorjenim zaposlitvenim načrtom. Samo načelo te sheme je opolnomočenje mladih za prevzemanje odgovornosti pri načrtovanju lastne kariere in iskanju zaposlitvenih priložnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016).

Za razliko od načrta za obdobje 2014–2015, kjer so navedli kar 36 ukrepov, so v izvedbenem načrtu za obdobje 2016–2020 navedli samo še 15 ukrepov. Ti so sedaj razvrščeni v dva vsebinska sklopa, v okviru katerih so predvideni sistemski in tudi programski ukrepi. Prvi sklop je namenjen zgodnjemu ukrepanju in aktivaciji, torej mladim pred prihodom na trg dela, in vsebuje 5 ukrepov, od tega so trije sistemski. Drugi sklop je namenjen mladim na trgu dela, torej tistim, ki so zaključili izobraževanje in so že prijavljeni kot brezposelni na ZRSZ. Ta sklop vsebuje 10 ukrepov, med njimi štiri sistemske (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016).

V samem izvedbenem načrtu je opredeljen tudi finančni okvir izvajanja programa, v katerem je največ finančnih sredstev namenjenih prvima dvema letoma izvedbe, nekoliko manj zadnjim trem. Razlog za to so videli v takratnem slabem stanju na trgu za mlade, ki je zahtevalo hitro in okrepljeno ukrepanje. Kot zadnje je v načrtu utemeljeno spremljanje izvajanja in učinkovitosti ukrepov, za kar naj bi bila določena posebna delovna skupina. Ta skupina bo ob koncu vsakega obdobja morala pripraviti zaključno poročilo o izvedbi in ga predložiti Vladi RS, poročati pa bodo morali tudi Evropski komisiji (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016).

4.2 Urejenost študentskega dela v drugih državah

Slovenska zakonodaja študentskega dela, ki ga posredujejo agencije ali študentski servisi, je večinoma urejena po smernicah evropske zakonodaje. Evropska zakonodaja posega predvsem v prepoved dela otrok, mlajših od 15 let, varstvo osebnih podatkov, zavarovanje študentov in dijakov za poškodbe in nesreče pri delu, nadzor pristojnih organov nad zakonitostjo poslovanja agencij in študentskih servisov ter drugo. Drugače evropska zakonodaja ne zahteva posebnih ureditev, zato je Slovenija posebna predvsem na področju organizacije posredovanja dela dijakom in študentom in pri plačilu storitev, ki ga agencija zaračunava delodajalcu od vrednosti opravljenega dela dijaka ali študenta (Workforce, brez datuma).

Evropska unija ne posega na področje zaposlovanja držav članic, ampak izdaja zgolj smernice in priporočila. Večinoma se države članice dogovorijo o skupnih ciljih, ki jih Evropska unija želi doseči, način za doseganje teh ciljev pa prepuščajo nacionalnim politikam v okviru Nacionalnih programov reform. Države članice o doseganju ciljev pripravijo letna poročila, na podlagi katerih Evropska komisija letno pripravi oceno uspešnosti implementacije in priporočila za vsako članico posebej (Vlada Republike Slovenije, 2010).

Evropska komisija je tako v letnem poročilu za leti 2008 in 2009 Slovenijo opozorila na zaostajanje reformiranja študentskega in pogodbenega dela. Izpostavila je, da slovenska zakonodaja dijakom in študentom ne nudi ustrezne socialne varnosti in pravic iz dela (Vlada Republike Slovenije, 2010).

Zaradi večje prožnosti pri zaposlovanju narašča začasno delo v skoraj vseh državah članicah. Velik odstotek je nizko kvalificiranih delavcev, ki opravljajo delo preko agencij za začasno delo. Države članice imajo urejeno različno zakonodajo za te agencije; ureditev se giblje od zelo stroge do zelo prožne, od zakonodajne ureditve do kolektivnih pogodb ali celo kodeksov ravnanja (Vlada Republike Slovenije, 2010).

Pogovori o sporazumu o urejanju dela agencij za začasno zaposlovanje v EU so se začeli konec 90-ih let prejšnjega stoletja, sklenitev dveh ključnih pogodb med socialnimi partnerji pa se je zgodila šele leta 2008. Direktiva o čezmejnem upravljanju agencijskih storitev za začasno zaposlovanje obstaja že od 16. decembra 1996 v Direktivi Evropskega parlamenta in Sveta. Ta direktiva zahteva, da osnovni delovni pogoji in pogoji zaposlovanja, ki veljajo v državi gostiteljici, veljajo tudi za tja napotene delavce (Vlada Republike Slovenije, 2010).

Popolne primerjave med prožnostmi v sistemih trga dela držav članic ni mogoče narediti, saj so v vsaki državi članici EU te oblike specifične glede na obstoječe socialne sisteme, zgodovino, ekonomsko razvitost in definicije delovnega razmerja v posamezni nacionalni zakonodaji (Vlada Republike Slovenije, 2010). Slovenska posebnost so študentski servisi, ki jih nima nobena druga država. Vseeno so spodaj povzete ključne značilnosti študentskega dela v Avstriji, Belgiji in Nemčiji, ki so po drugih značilnostih primerljive s Slovenijo. Skupna značilnost teh treh držav s Slovenijo je, da vse študentsko delo na različne načine omejujejo. V vseh teh državah so lahko študentje vzdrževani družinski člani in jih lahko starši uveljavljajo kot olajšavo pri dohodnini, vendar zgolj do določene višine letnega zaslužka študentov. Enako velja za pridobitev otroških dodatkov in drugih socialnih transferjev. Avstrija in Nemčija študentsko delo imenujeta malo delo, tako je tudi Slovenija želela poimenovati svoj zakon, v katerem bi združila vse pravice študentov, kot tudi vseh drugih, ki ne opravljajo redne zaposlitve. Dodatne omejitve v omenjenih državah se kažejo v posledicah, ki nastopijo, če študent preseže bodisi določeno število opravljenih ur študentskega dela bodisi vnaprej določen mesečni zaslužek. Posledici sta lahko višje plačevanje prispevkov ali transformacija v delovno razmerje (Franca, 2020).

4.2.1 Nemčija

Nemčija in Avstrija sta državi, s katerima se Slovenija že od nekdanjega primerja. Tako je bil Zakon o malem delu, ki na koncu ni bil sprejet, narejen po vzoru malega dela v Avstriji in Nemčiji. In kakšne so značilnosti študentskega dela v Nemčiji? V Nemčiji več kot 70 % študentov dela med obdobjem predavanj, to delo pa je ali začasno ali redno. To Nemčijo uvršča med države z največjim deležem študentov z rednim delom med celotnim obdobjem študija oz. ima najmanjši delež študentov, ki nikoli ne delajo. Študentsko delo v Nemčiji

predstavlja približno eno petino vseh »obrobnih delavcev«, ki delajo s skrajšanim delovnim časom (Franca, 2020). Kot že zapisano, študentsko delo v Nemčiji ureja posebna pogodba o malem delu ali zaposlitev za krajši delovni čas. Država spodbuja študente, naj delo opravljajo v času, ko nimajo študijskih obveznosti, temeljno pravilo nemške ureditve pa pravi, da mora biti študij študentom glavna zadolžitev, delo ob študiju pa obstranska, sekundarna oziroma občasna in začasna dejavnost (Vlada Republike Slovenije, 2010).

Študentje v Nemčiji opravljajo delo za naročnika (delodajalca) brez obveznosti plačila prispevkov, za zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti, do višine zaslužka 450 € mesečno. Od 1. 1. 2013 se lahko tudi izključijo iz pokojninskega zavarovanja. Delodajalec mora plačevati pavšal na navedeno mejo zaslužka, in sicer 15 % v pokojninsko in 13 % v zdravstveno blagajno. Pri tem velja, da se prispevki obračunajo od minimalnega zneska 175 €, kar pomeni, da če študent zasluži 150 € v enem mesecu, se prispevki še vedno obračunajo od meje 175 € in ne od 150 €. Delodajalec je primoran plačati tudi 2 % pavšalnega davka na dohodnino, ki zajema cerkveni davek in solidarnostno doplačilo. Če delodajalec tega davka ni pripravljen poravnati, je dolžan plačevati prispevke študentom enako, kot jih plačuje za zaposlene. Meja 450 € mesečno velja za študenta kot posameznika. Če študent dela v okviru malega dela pri več delodajalcih, se mu zaslužki seštevajo, in če preseže mejo 450 € mesečno, je dolžan plačati prispevke na enak način kot zaposleni (Franca, 2020).

Malo delo lahko opravlja tudi nekdo, ki je že zaposlen. Tej osebi ni treba dodatno plačati še prispevkov za pokojninsko zavarovanje od malega dela. Pri tem je pomembno, da delovni čas obeh oblik dela (malo delo in zaposlitev) v času predavanj tedensko ne presega 20 ur, v to kvoto se ne šteje nočno delo in delo ob koncih tedna. V primeru, da se kvota preseže, je treba plačati prispevke za socialno varnost v celoti (Franca, 2020).

Študentje v Nemčiji lahko sklenejo tudi zaposlitev za krajši delovni čas. Takšna zaposlitev ima seveda omejitve. Kot prvo, skupaj lahko traja največ 120 dni na leto, če študent dela osem ur dnevno ali 240 polovičnih dni s štiriurnim delovnikom v enem koledarskem letu. Druga omejitev je, da tedensko še vedno ne smejo delati več kot 20 ur. V primeru prekoračitev teh omejitev študent izgubi ugodnosti pri plačevanju prispevkov za zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti. Znotraj te omejitve študentje niso dolžni plačevati prispevkov za ti dve zavarovanji, pri čemer se upošteva meja 20 ur tedensko ne glede na višino plačila. Dodatna izjema velja, če študent opravi več kot 20 ur tedensko kratkotrajne zaposlitve, kar pomeni zaposlitev, ki ne traja več kot dva meseca oziroma 50 dni. Zunaj obdobja predavanj študentje niso dolžni plačevati prispevkov za ti dve zavarovanji, ne glede na to, koliko časa delajo in koliko plačila prejmejo. Pomembno je, da se delo opravlja v času, ko ni predavanj. Če pa se prekorači meja 20 ur tedensko in se delo nadaljuje tudi v času, ko so predavanja, je treba za takega študenta plačevati prispevke enako kot za zaposlenega (Franca, 2020).

Pri plačevanju prispevkov za pokojninsko zavarovanje takih izjem v Nemčiji ni. Študentje so v popolnoma enakem položaju kot zaposleni, delodajalec pa je dolžan, ne glede na višino plačila in dela študentov, plačati zavarovanje za primer poškodb pri delu in poklicne bolezni. Študentje lahko sklenejo pogodbo o zaposlitvi in takrat zanje veljajo vse pravice in obveznosti, kakor to velja za zaposlene: denimo minimalna plača, odpovedni rok, nadomestilo za letni dopust in bolniško odsotnost, pravica do odmorov in počitkov, varnost in zdravje pri delu in podobno. Celo kolektivne pogodbe veljajo za študente, če zavezujejo delodajalca, pri katerem delajo. V Nemčiji imajo študentje tudi pravico sodelovati pri volitvah v svet delavcev (Franca, 2020).

Fleksibilno zaposlovanje v Nemčiji je pokazalo, da je takšna oblika zaposlovanja velikokrat povod za nove zaposlitve v rednih oblikah zaposlovanja ter da velikokrat »služi kot odskočna deska« za tiste, ki iščejo redno zaposlitev. To niso samo študentje in dijaki, so tudi že dlje časa brezposelne osebe in neaktivni, ki jim prožne oblike zaposlovanja nudijo ponoven vstop na trg dela. V Nemčiji se je tako med leti 2003 in 2008 s povečanjem fleksibilnih zaposlitev zmanjšala brezposelnost, povečal se je tudi delež delovnih razmerij za polni delovni čas. Čeprav je ta študija pokazala tudi, da je tveganje revščine večje pri zaposlenih v fleksibilnih oblikah zaposlovanja v primerjavi z redno polno zaposlenimi, se je kljub temu zmanjšala stopnja tveganja revščine za brezposelne in neaktivne osebe (Vlada Republike Slovenije, 2010).

4.2.2 Avstrija

Avstrija ima precej podobno ureditev, zato so navedene samo nekatere značilnosti avstrijske ureditve študentskega dela. V Avstriji, glede na Nemčijo, dela okoli 10 % študentov manj. V povprečju ti delajo 30 ur na teden, glede na raziskavo, v katero so bili vključeni vsi študentje, tudi tisti, ki so zaposleni za polni delovni čas. Avstrijska pravna ureditev ne določa posebnega statusa študentov na trgu dela, prav tako študentsko delo ni urejeno kot posebna oblika dela. Ima pa Avstrija posebno pogodbo o »malem delu«, ki jo opredeljuje splošni Zakon o socialni varnosti, ki v 5. členu določa, da kdor v posameznem letu ne preseže vnaprej predvidenega zneska, mu ni treba plačevati prispevkov za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, ampak samo zavarovanje za poškodbe pri delu. Prav tako tem študentom ni potrebno plačevati preostalih davkov, kot je na primer dohodnina. Ta znesek je v letu 2020 znašal 460,60 € mesečno (Franca, 2020).

4.2.3 Belgija

Belgija je imela v letu 2018 najvišje zabeleženo število študentov, ki ob študiju delajo, kar 80 %. Podobno kot Nemčija določa študentsko delo kot posebno obliko dela in tako morajo delodajalci s študenti skleniti posebno pogodbo o študentskem delu. Belgijska zakonodaja določa, da naj študentje ne bi opravljali študentskega dela v času predavanj ali drugih študijskih obveznosti, vendar ker konkretnjših omejitev ni, se študent samostojno odloča,

ali bo delal samo poleti ali čez celo koledarsko leto. Sklenitev posebne pogodbe o študentskem delu je pravna podlaga za opravljanje študentskega dela. Pogodba se sklepa za določen čas, z njo pa študent dobi določeno delovnopravno varstvo, kot so odmori in počitki, prepoved opravljanja nedovoljenih del, pravica do minimalnega plačila in podobno. Zakonodaja podrobneje določa obvezne sestavine pogodbe o študentskem delu, ki so namenjene zlasti zaščiti študenta, ki še nima (zadostnih) izkušenj na trgu dela. Bistvo je, da mora biti pogodba pisna in sklenjena za določen čas pred začetkom opravljanja dela. Najdaljši čas sklepanja pogodbe ni izrecno določen, velja pa posredno. Če namreč študent dela za enega delodajalca več kot eno leto, velja domneva, da je bila sklenjena pogodba o zaposlitvi, in s prvim naslednjim dnem se študent šteje kot zaposleni. Pogodbo o študentskem delu je mogoče odpovedati tudi pred potekom časa, za katerega je bila sklenjena, pri čemer odpovednega razloga ni treba v nobenem primeru navesti ali obrazložiti. V prvih treh dneh veljavnosti pogodbe, ki se štejejo kot poskusno obdobje, lahko tako študent kot tudi delodajalec kadarkoli brez vnaprejšnjega obvestila odpove pogodbo in odpoved velja takoj. Po preteku treh dni pa je potrebno upoštevati odpovedne roke, ki se razlikujejo glede na dolžino sklenitve pogodbe in glede na to, kdo jo odpoveduje (Franca, 2020).

Na podlagi sklenjene pogodbe o opravljanju študentskega dela v Belgiji študentje uveljavljajo plačilo nižjih oziroma tako imenovanih solidarnostnih prispevkov za socialno varnost. Ti predstavljajo 8,13 % bruto plačila, pri čemer 2,1 % plača študent in 2 % delodajalec. Ta ugodnost velja do največ 475 opravljenih ur študentskega dela v posameznem koledarskem letu. Od vsake nadaljnje opravljene ure je potrebno plačati socialne prispevke v enaki višini, kot to velja za zaposlene, ohrani pa se status študenta. Od te 475-urne letne kvote se ne plačajo dohodnina in morebitni drugi dodatni davki, morajo pa študentje v vsakem primeru, ne glede na to, koliko delajo, oddati davčno napoved (Franca, 2020).

Belgijska ureditev določa, da je potrebno pri določanju plačila za študentsko delo spoštovati kolektivne pogodbe, v katerih so dogovorjene (minimalne) plače. Če delodajalca ne zavezuje nobena kolektivna pogodba, se plačilo določi na podlagi povprečja mesečne minimalne plače. V nekaterih primerih so študentje upravičeni tudi do plačila za malico v obliki bonov, povračila prevoza na delo, božičnice, trinajste plače oziroma druge nagrade ob koncu koledarskega leta. Niso pa upravičeni do letnega dopusta oziroma do nadomestila plače. V nekaterih primerih pa so upravičeni do nadomestila plače v primeru praznikov. Študentje ne vplačujejo v pokojninsko blagajno, kar pomeni, da še nimajo svojega tako imenovanega individualnega pokojninskega računa in se jim študentsko delo ne šteje v delovno dobo (Franca, 2020).

4.3 Zaključek četrtega poglavja

Za zaključek tega poglavja bom povzela razpravo in zaključek gospe Valentine Franca, katere delo Študentsko delo sem povzemala že skozi celoten teoretični del magistrske naloge. Njen zaključek še enkrat izpostavi problematiko urejenosti študentskega dela, ne le v Sloveniji, ampak tudi v Belgiji, Nemčiji in Avstriji. Študentsko delo ob študiju lahko najdemo skoraj v vseh evropskih državah in razlogi za to so po državah dokaj primerljivi. Poleg pozitivnih učinkov vključevanja študentov na trg dela pa lahko najdemo tudi negativne učinke, na katere strokovna javnost opozarja že dlje časa. Na začetku, ko sem definirala študentsko delo, sem napisala, da ima študentsko delo prvine »prekarnega dela«. Takšnega študentskega dela pa očitno nimamo samo v Sloveniji, ampak na to opozarja tudi stroka v drugih evropskih državah.

Tako kot v Sloveniji tudi v Belgiji raziskovalci menijo, da je študentsko delo nelojalna konkurenca mladim pri zaposlitvi. Stroškovna ugodnost študentskega dela pa lahko vodi v spiralo nižanja plačila za opravljanje dela in neugodne delovne pogoje. V Belgiji nekateri strokovnjaki navajajo, da davčna obravnava, ki velja za študente, tem prinaša ugodnosti, a zgolj pri neto plačilu, hkrati pa pogloblja njihov ranljiv položaj na trgu dela, saj delodajalci študentsko delo »izrabljajo« kot poskusno delo, študentje pa velikokrat ne zahtevajo minimalnega plačila in drugih ugodnosti, ki jim pripadajo (Franca, 2020).

Avstrijski raziskovalci opozarjajo še na drug problem. Opravljanje dela med študijem namreč resno ogroža redni študij. Posledici sta predvsem visok osip študentov in podaljševanje študijskih let. Po mnenju raziskovalcev je ravno visoka delovna obremenitev razlog za skromno število zaključka študija v predvidenem času. Veliko jih porabi dvakrat toliko ali celo več časa, kot je predviden čas študija (Franca, 2020).

V Sloveniji je marsikatero delo, ki ga opravljajo študentje, zelo zahtevno, lahko tudi tvegano in tu se postavi vprašanje, ali študent dejansko obvladuje situacijo, tako s fizičnega kot z organizacijskega in psihosocialnega vidika. Drugo vprašanje je, kako zakonodajno pristopiti k neupoštevanju namena študentskega dela, glede na značilnosti in občasnost. Študentje opravljajo prikrita študentska dela in dela, kjer obstaja trajna potreba po delu, kamor delodajalec nepretrgoma vključuje študente. V Sloveniji se nadzor s strani inšpekcije za delo zdi neučinkovit, prav tako je vprašljiva učinkovitost pravnega varstva študenta v primeru izpolnjevanja elementov delovnega razmerja (Franca, 2020).

V Sloveniji je študentsko delo trenutno omejeno s statusom študenta, katerega opredelitev in pregled sta se v zadnjih letih zaostrišla, zato je pričakovano manj zlorab. Študentsko delo se omejuje tudi z višino zaslužka, ki vpliva na uveljavljanje študenta kot vzdrževanega družinskega člana. Ni pa študentsko delo omejeno ne z zgornjim zneskom, ki se lahko v določenem času zasluži s študentskim delom, prav tako ne s številom ur kot v državah, s katerimi se Slovenija rada primerja. S tem se na zakonski ravni izgublja element občasnosti in začasnosti ter povečuje tveganje za nepretrgano opravljanje dela (Franca, 2020).

Torej, kaj bi se po mnenju gospe Franca še dalo narediti v študentski zakonodaji, da bi se izognili prikritim delovnim razmerjem študentov. Kot preprosta rešitev se kaže določitev zgornje meje ur, ki jih lahko študent opravi v enem koledarskem letu, in/ali določitev zneska, ki ga lahko zasluži v tem letu in ohrani davčne ugodnosti. Za uresničitev takega ukrepa je potrebno zagotoviti ustrezno, transparentno in informacijsko podporo storitev takega beleženja. Za preprečevanje druge zlorabe študentskega dela – vključevanje študentov v delovni proces za dela, po katerih obstaja trajna potreba in bi bilo treba skleniti pogodbo o zaposlitvi, bi bilo smiselno uvesti kvoto za organizacije po zgledu občasnega in začasnega dela upokojujencev ter agencijskega dela v primeru zaposlovanja za določen čas. Je pa logično, da takšnega omejevanja za študentsko delo še ni, saj prinaša visok dodatni prihodek v državno blagajno (Franca, 2020).

Dolgoročno bi bilo treba razmišljati v smeri ukrepov, kako spodbuditi osredotočenost na študij v času študijskih obveznosti in prepustiti opravljanje študentskega dela na čas, ko na visokošolskih ustanovah ni predavanj, vaj, seminarjev in drugih obveznosti. Ob tem bi bilo treba doreči tudi vprašanje priznavanja študentskega dela kot formalnih delovnih izkušenj, ki jih delodajalci zahtevajo pri zaposlovanju (Franca, 2020).

5 ANALIZA REZULTATOV ANKETE

Pri zadnjem delu naloge sem se odločila za kratko empirično raziskavo trga študentskega dela. Preko ankete, ki sem jo posredovala dijakom in študentom, sem poskusila odgovoriti na osrednje raziskovalno vprašanje magistrske naloge: Ali študentje pri plačevanju dohodnine koristijo znižanje davčne osnove s stroški prevoza in nočitve ter ali delajo na delovnem mestu, za katerega se izobražujejo?

Anketo sem kreirala na spletnem portalu Ika – spletna anketa, saj sem menila, da bo spletna anketa dosegla več mladih, kot če bi anketo posredovala v fizični obliki in jo razdelila samo med znance, ki se izobražujejo. Prejela sem skupno 94 veljavno rešenih anket, niso pa vsi vprašani odgovorili na vsa vprašanja.

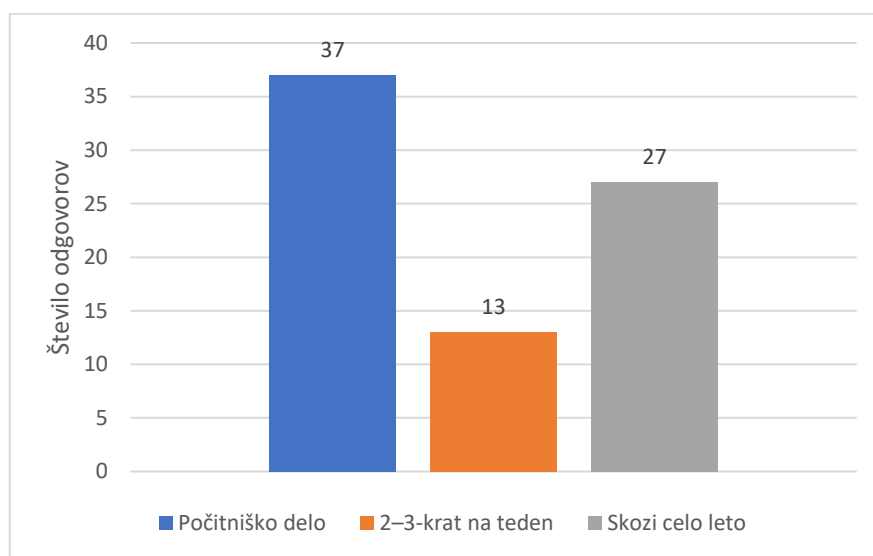
Prvo vprašanje sem postavila tako, da sem dobila starostni okvir anketirancev. Vprašanje je imelo zgolj črtico, na katero so anketiranci vpisali svojo starost. Tako sem dobila rezultat, da so na vprašanja odgovarjali mladi, stari med 18 in 28 let. V povprečju je starost anketirancev znašala 22,6 let. Rezultat je bil pričakovan, saj sem anketo delila v skupine na socialnih medijih, v katerih sem dejavna tudi sama. To so večinoma skupine študentskih domov ali študijskih smeri na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Študentje so bili tudi ciljna skupina, saj dijaki ne opravljajo toliko študentskih del, kar pomeni, da njihovi odgovori ne bi imeli dodane vrednosti moji magistrski nalogi. Našla sem dva razloga za to. Prvi je ta, da je v srednjih šolah udeležba pri pouku obvezna, kar zadeva študij, pa je prisotnost pogojena s fakulteto, predmetom in profesorjem. Drugi pa je, da ima večina srednjih šol pouk v dopoldanskem času in to strnjeno. Na fakultetah lahko imaš dan v polletju, ko ne boš imel

ni enega predavanja, ali dva dni, ko boš imel predavanja samo popoldan. V takšnem primeru si marsikateri študent poišče delo, kjer so se nadrejeni pripravljeni prilagajati njegovemu urniku izobraževanja. V nasprotnem primeru lahko dijaki delajo zgolj počitniško delo in vikende ter po osebnih izračunih tako težko prekoračijo prag 4.697,99 €, ki je potreben za plačilo dohodnine, v primeru, da si vzdrževan družinski član. V primeru, da tega praga ne prekoračiš, je moje osebno mnenje, da si verjetno ne izračunavaš dohodnine.

Drugo vprašanje se je nanašalo na trajanje študentskega dela anketirancev. Podatek me je zanimal predvsem zato, ker kot sem že dejala, če ne zaslužiš dovolj, da bi moral plačati dohodnino, si je zelo verjetno ne izračunavaš. Kot drugo sem želela s pomočjo tega vprašanja ugotoviti, koliko mladih se preživlja samih in koliko jih dela zgolj zato, da imajo nekaj svojega denarja, si lahko kaj privoščijo, finančno pa jim še vedno pomagajo starši. Tu sem predpostavila, da študentje, ki opravljajo zgolj počitniško delo, težko privarčujejo dovolj denarja, da bi se skozi celo študijsko leto preživljali sami. Tukaj se poraja vprašanje, da mogoče takšen študent prejema še štipendijo. Ker se skozi celotno magistrsko nalogo štipendij nisem dotaknila, sem ta podatek v tem primeru zanemarila.

Slika 5 pokaže, da več kot tretjina anketirancev opravlja zgolj počitniško delo, najmanj jih opravlja delo 2–3-krat na teden. Kar nekaj anketirancev, 27, pa opravlja delo skozi celotno leto.

Slika 5: Grafični prikaz odgovorov na vprašanje, koliko časa na leto opravljate študentsko delo

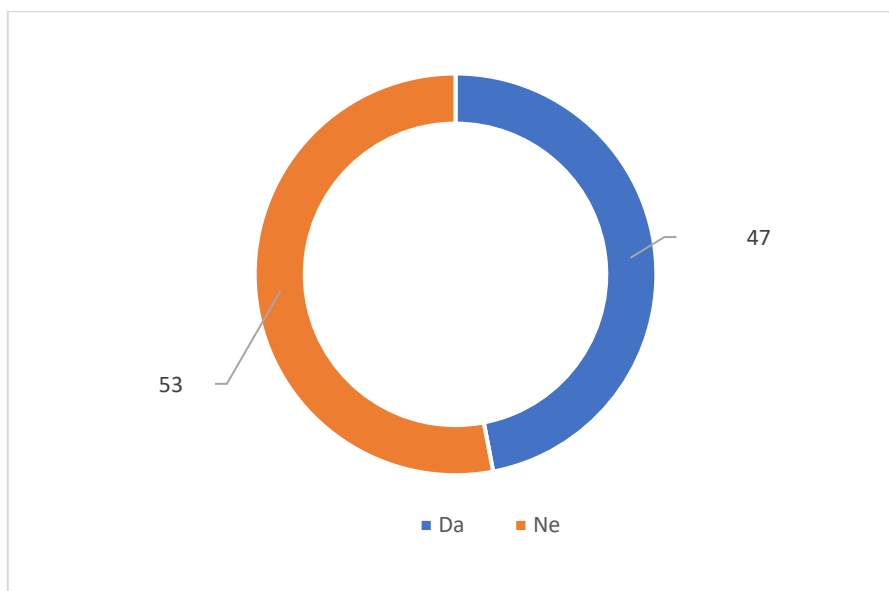

Vir: lastno delo.

Peto vprašanje se je nanašalo na opravljanje študentskega dela v stroki, za katero se anketiranci poklicno izobražujejo. Možna odgovora sta bila samo da ali ne, na vprašanje je odgovorilo 77 anketiranih. S tem vprašanjem sem želela potrditi del svoje hipoteze, da študentje velikokrat ne delajo v stroki, za katero se izobražujejo.

Kot je razvidno s slike 6, študentsko delo v stroki, za katero se izobražujejo, opravlja kar 47 % vprašanih. Je pa rezultat tega vprašanja zelo blizu rezultata, ki ga je navedel že Aljoša Črnko v svojem članku Glasni pozivi k spremembam študentskega dela iz leta 2019. V članku piše, da kar polovica študentov ne opravlja dela v stroki, za katero se izobražujejo.

Slika 6: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki opravljajo študentsko delo v stroki, za katero se izobražujejo v %

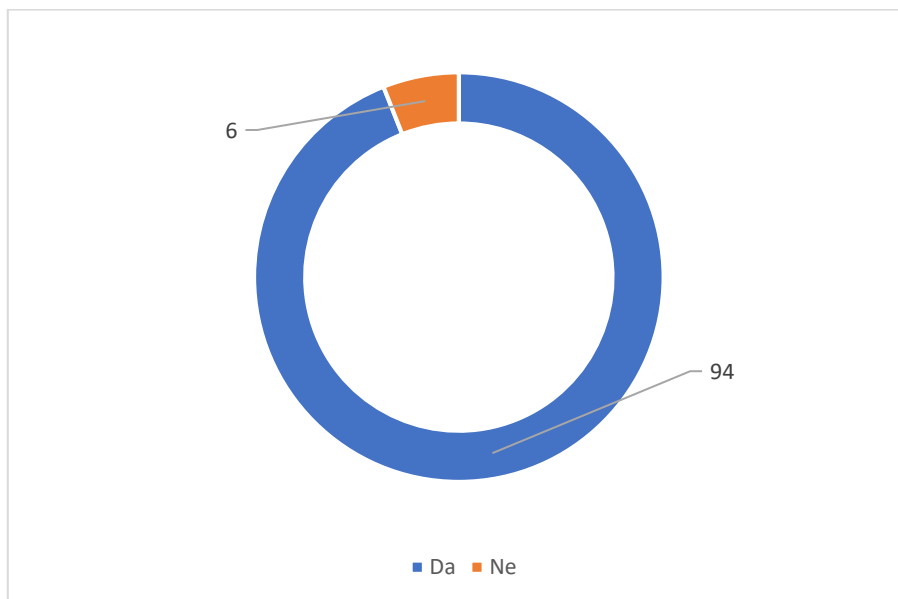

Vir: lastno delo.

V anketo sem tako dodala tudi vprašanje, če so anketiranci kdaj opravljali delo, ki ni bilo povezano s smerjo njihovega izobraževanja. Tudi tu so imeli možnost odgovoriti samo z da ali ne, na vprašanje je odgovorilo 77 vprašanih. Slika 7 prikazuje, da je zgolj 6 % vprašanih odgovorilo, da niso nikoli opravljali drugega dela kot tega, za katerega se izobražujejo.

Razlog za rezultat sem našla v študentskih delih, ki jih opravljamo še kot dijaki. Kot dijaki velikokrat še ne vemo, kam se želimo usmeriti, ko končamo srednješolsko izobraževanje. Kljub temu marsikateri dijak že želi imeti nekaj finančne neodvisnosti, zato prime za delo, ki mu je na voljo. Kot sem že dejala, so dela, ki jih opravljajo dijaki, večinoma kratkotrajna/počitniška dela. Vseeno lahko takšna dela mladim pokažejo, kaj jih v življenju veseli in kaj ne, ter jim tako skrčijo izbor študijskih smeri, na katere se lahko vpišejo po zaključku srednje šole.

Slika 7: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki so študentsko delo opravljali tudi na delovnih mestih, ki niso povezana s smerjo njihovega izobraževanja v %

Vir: lastno delo.

V drugem delu vprašalnika sem se bolj osredotočila na pokojninsko dobo, vzdrževane družinske člane in dohodnino. Se pa vprašanja zelo povezujejo, zato sem pri večini vprašanj na voljo dala izključno odgovora da in ne, saj sem pričakovala, da bodo odgovori procentualno sovpadali.

Kot prvo me je zanimalo, koliko pokojninske dobe imajo v povprečju anketiranci. Na vprašanje je odgovorilo 75 vprašanih; med njimi je bil samo eden, ki še nima pokojninske dobe, torej še ni opravljal študentskega dela, in eden, ki ima že kar 35 mesecev pokojninske dobe, iz česar sklepam, da je večino študija delal ali pa je že zelo dolgo študent. Potrebno je omeniti, da se pokojninska doba šteje od 1. februarja 2015, ko je začel veljati nov Zakon za uravnoteženje javnih financ. En mesec pokojninske dobe pa se preko študentskega servisa dobi, ko zaslužiš 60 % povprečne mesečne slovenske bruto plače. V povprečju imajo anketiranci 10,5 mesecev pokojninske dobe, največ anektirancev, kar 11, pa ima 3 mesece pokojninske dobe. Vse odgovore vidimo na sliki 8.

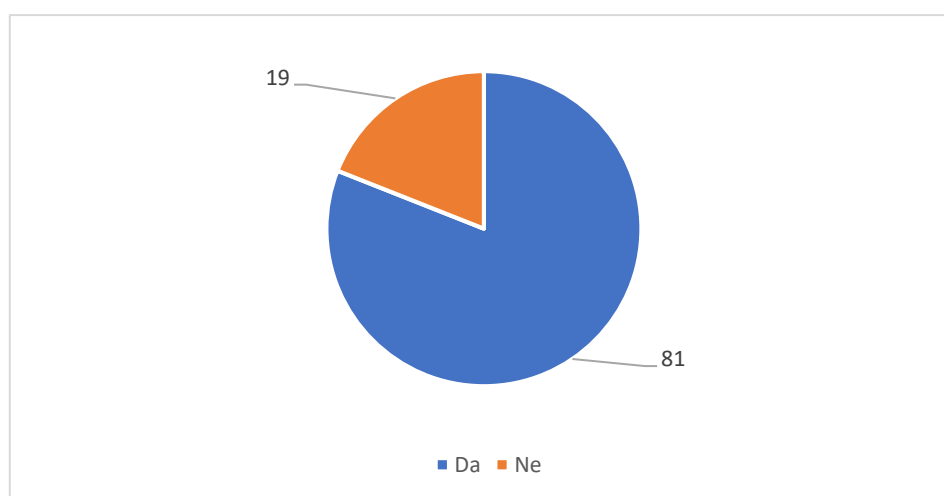
Slika 8: Grafični prikaz odgovorov na vprašanje, koliko mesecev pokojninske dobe že imate

Vir: lastno delo.

Na vprašanje o vzdrževanih družinskih članih mi je odgovorilo 72 anketiranih, na voljo so imeli odgovora da in ne. Zgolj petina vprašanih ni vzdrževanih družinskih članov, kar je razvidno s slike 9. Menim, da sem to vprašanje pustila preveč odprto, saj je mogoče, da si nekaj mesecev vzdrževan družinski član in preostalo leto nisi ali obratno. Ker sta bila možna odgovora le da in ne, nimam podatka, koliko anketiranih se poslužuje tretje, delne možnosti, da si ali nisi vzdrževan družinski član, kar sem kasneje pokrila z vprašanjema 12 in 13, kjer me je zanimalo, če se anketiranci kdaj odjavijo, da niso več vzdrževani družinski člani in če da, za koliko mesecev.

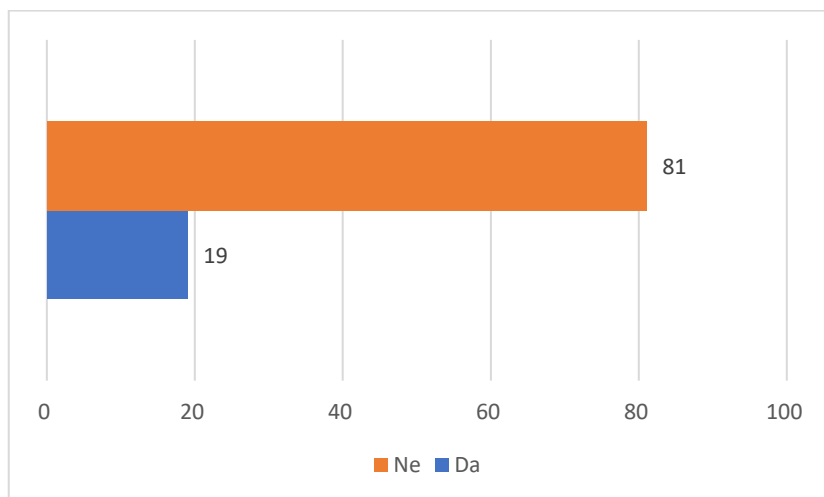
Slika 9: Grafični prikaz deleža vzdrževanih družinskih članov med anketiranimi v %

Vir: lastno delo.

Pri vprašanju o plačevanju dohodnine sem zopet pustila možnost odgovora samo da in ne. Na vprašanje je odgovorilo 72 anketiranih, kar 4/5 jih je odgovorilo z nikalnico. Mislim, da je odgovor pričakovan, saj imam veliko število anketirancev, ki opravljajo le počitniško delo. Kot sem že omenila, je samo s počitniškim delom težko prestopiti prag, pri katerem dijaki in študentje začnemo plačevati dohodnino, v primeru, da smo vzdrževani družinski člani. Če nismo vzdrževani družinski člani, pa je ta prag še precej višji. Rezultate anketnega vprašanja devet najdemo na sliki 10.

Slika 10: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki so že plačali dohodnino v %

Vir: lastno delo.

Glede na to, da sem v svoji nalogi pripravila tudi več izračunov, kako si lahko študentje in dijaki sami izračunajo, koliko dohodnine bodo morali plačati državi, me je zanimalo, koliko mladih to dejansko počne. S slike 11 je razvidno, da si le 15 % anketiranih naredi izračun višine dohodnine, preden ga prejmejo po pošti. Razlog za tako nizek procent sem zopet pripisala temu, da je v moji anketi veliko študentov, ki delajo le občasna ali počitniška dela, pri čemer ne zaslužijo toliko, da bi bilo potrebno plačati dohodnino. Če pogledamo drugače, je tretjina vprašanih odgovorila, da dela skozi celo leto, torej predpostavljam, da zaslužijo več kot 4.697,99 €. Zakaj tako mislim?

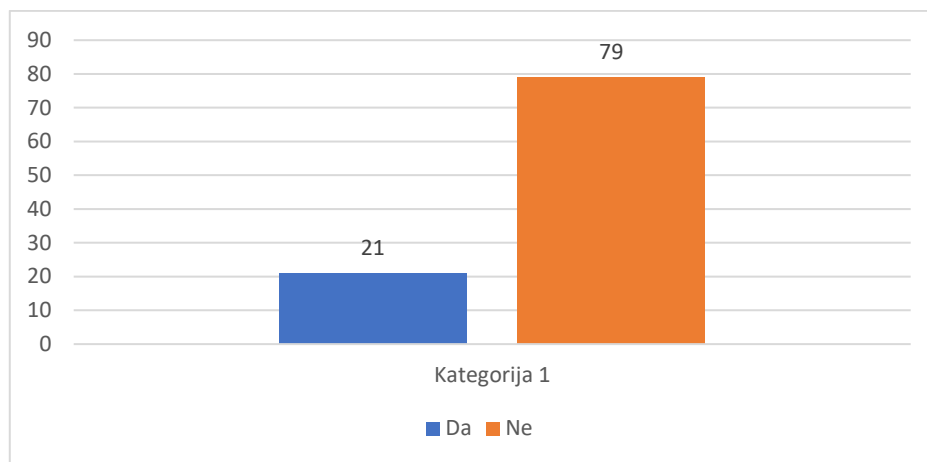
Izračun:

- V povprečju je na mesec 22 delovnih dni.
- Predpostavimo, da študent dela 16 delovnih dni na mesec.
- V letu 2020 je bila minimalna urna postavka 5,40 € (bruto).
- Mesečno je torej študent lahko zaslužil: $16 \text{ dni} \times 8 \text{ ur} \times 5,40 \text{ €} = 690,20 \text{ €/mesec}$.
- Na leto to znese $690,20 \text{ €} \times 12 \text{ mesecev} = 8294,40 \text{ €}$.

Znesek nam pokaže, da bi lahko zraven šteli tudi vse anketirane, ki so odgovorili, da delajo 2–3-krat tedensko skozi vso leto, kar pa je skupno že več kot polovica vprašanih. Torej si

komaj vsak drugi študent, ki prejme dohodnino, to predhodno izračuna. Tu gre zgolj za moje predpostavke in izračune, ki niso podkrepljeni s teorijo.

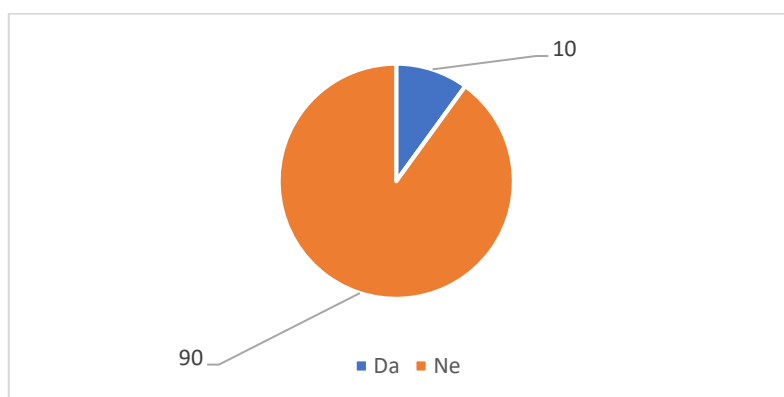
Slika 11: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki si sami izračunajo, če in koliko dohodnine bodo plačali v %

Vir: lastno delo.

V anketo sem dodala vprašanje o znižanju davčne osnove s stroški prevoza in nočitev. Slika 12 nam tako pokaže, da večina vprašanih, kar 90 %, ne prijavlja stroškov prevoza in nočitev, da bi si s tem zmanjšala dohodnino. Torej, če se navežem na prejšnje anketno vprašanje, da naj bi dohodnino plačala skoraj polovica anketirancev, če bi bili vsi vzdrževani družinski člani, jih očitno zelo malo zniža davčno osnovo s prijavo stroškov prevoza in nočitev. Tukaj se poraja vprašanje, ali anketirani sploh vedo za to možnost. Glede na rezultate odgovorov na vprašanje sem tako potrdila prvi del raziskovalnega vprašanja, da študentje pri plačevanju dohodnine ne koristijo znižanja davčne osnove s stroški prevoza in nočitev.

Slika 12: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki koristijo znižanje davčne osnove s stroški prevoza in nočitev v %

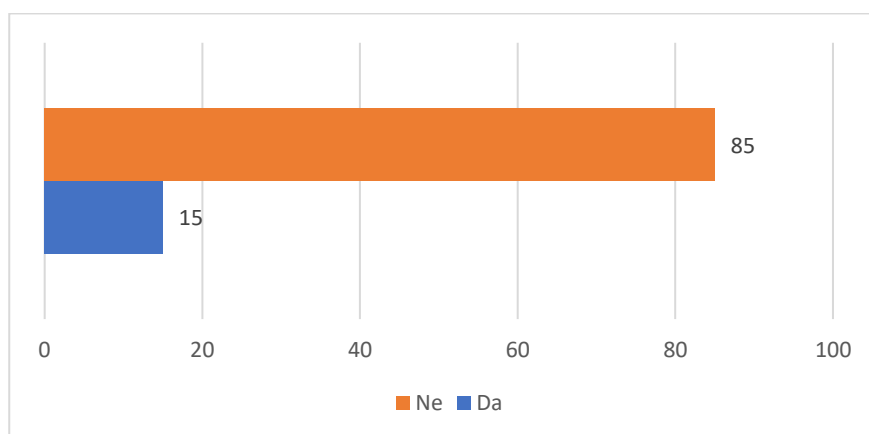

Vir: lastno delo.

Kot sem napisala v svoji nalogi, je druga možnost za znižanje davčne osnove in s tem neplačilo dohodnine ta, da nismo več prijavljeni kot vzdrževan družinski član in se nam tako prag za plačilo dohodnine zviša na 11.957,00 €. Druga možnost je tudi, da smo nekaj mesecev vzdrževan družinski član in nekaj mesecev nismo, saj lahko tako najbolj učinkovito porabimo splošno olajšavo, ki nam je kot študentom namenjena.

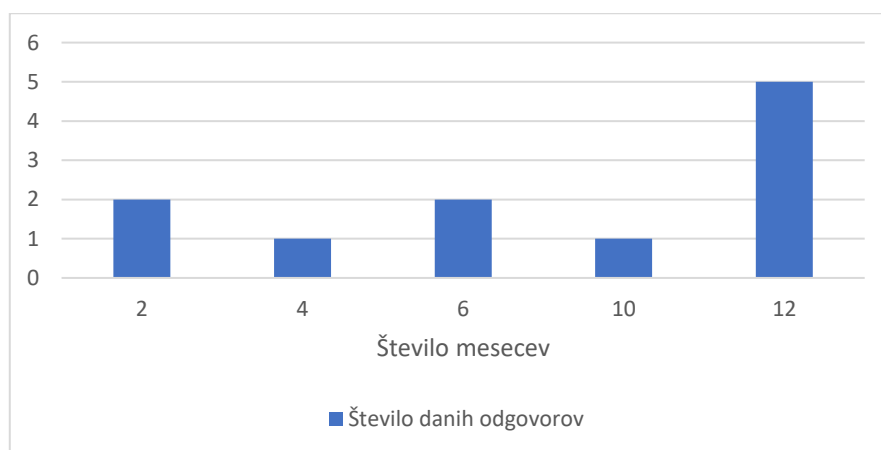
Slika 13 nam pokaže rezultate na vprašanje, če se vprašani kdaj odjavijo in niso več vzdrževani družinski člani. Slika 14 pa dopolni rezultate na sliki 13 še s podatkom, če anketirani niso vzdrževani družinski člani, za koliko mesecev v povprečju se odjavijo. Da se odjavijo, je potrdilo 15 % vprašanih, kar v našem primeru pomeni 11 anketirancev. Od tega jih skoraj polovica, v tem primeru 5 vprašanih, ni vzdrževanih družinskih članov. Rezultati slike 13 se ujemajo z rezultati slike 10, ki kaže odstotek teh, ki so že kdaj plačali dohodnino.

Slika 13: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki se zaradi plačila dohodnine odjavijo, da niso več vzdrževani družinski člani v %

Vir: lastno delo.

Slika 14: Grafični prikaz števila mesecev odjave od vzdrževanega družinskega člana med anketiranimi

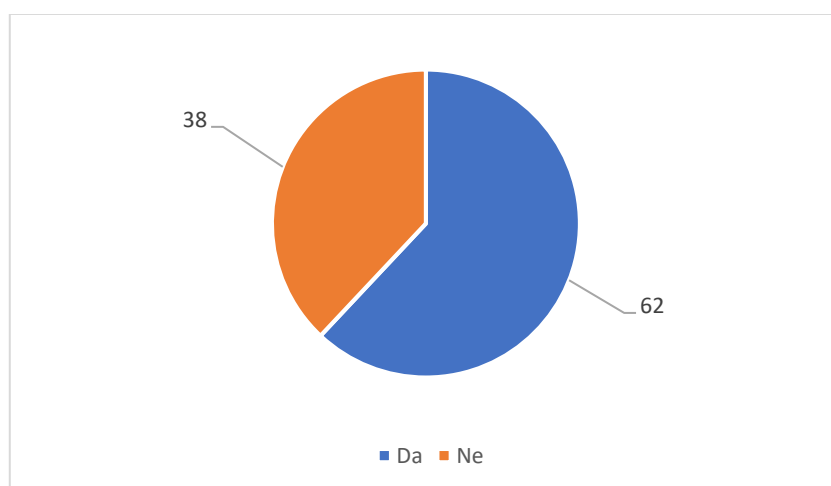

Vir: lastno delo.

Ker je država od februarja 2015, ko je začela regulirati minimalno urno postavko študentskega dela, to že večkrat povišala, minimalna postavka pa od februarja 2021 znaša že 5,89 € bruto, me je zanimalo, koliko vprašanih opravlja študentsko delo za minimalno urno postavko. V teoretičnem delu naloge sem že omenila, da je zadnje zvišanje minimalne urne postavke študentsko delo tako izenačilo z urno postavko redno zaposlenega, ki dela za minimalno plačo. Država viša urno postavko zato, da bi podjetja več mladih zaposlila kot redno zaposlene in ne bi zaposlovala študentov na mestih, kjer je obseg dela primeren za polno zaposlenega delavca. Študentsko delo je največji konkurent mladim, ki iščejo prvo zaposlitev, zato želi država z višanjem minimalne urne postavke študentskega dela podjetjem vzeti finančno prednost študentskega dela pred redno zaposlitvijo.

Rezultat me je zelo presenetil. Rezultati s slike 15 nam pokažejo, da ima več kot polovica anketiranih višjo urno postavko od minimalne. Očitno pri delodajalcih še vedno pretehta spoznanje, da je študentsko delo zelo fleksibilno, da danes, ko potrebujejo nekoga za delo le-tega zaposlijo, jutri pa ga lahko brez večjih zapletov tudi odpustijo.

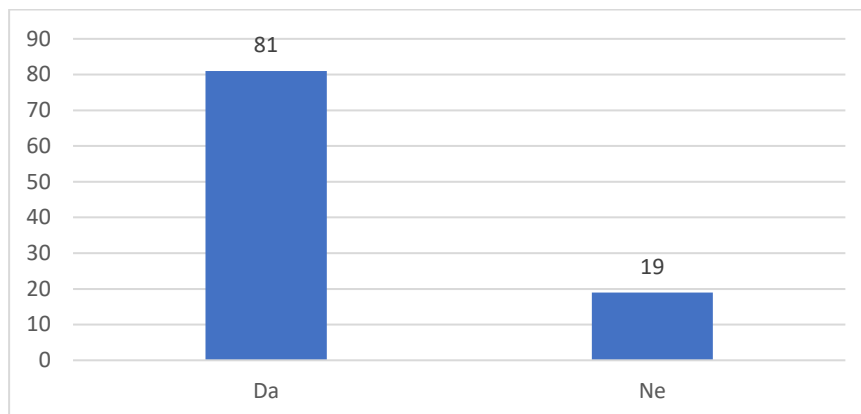
Slika 15: Grafični prikaz deleža anketiranih, ki imajo višjo urno postavko od predpisane v %

Vir: lastno delo.

Zadnji dve vprašanji sta bili postavljeni zgolj informativno in nista imeli veliko pomena za potrditev ali ovržbo raziskovalnega vprašanja. Kot prvo me je zanimalo, koliko vprašanih se strinja z državno regulacijo študentske urne postavke. Slika 16 nam pokaže, da se kar petina vprašanih ne strinja s tem. Zanimivo bi bilo slišati tudi argumente, zakaj ne, saj urna postavka navzgor ni omejena. Sama bi mogoče rekla, da se študentje bojijo, da bo z višanjem urne postavke manj delovnih mest zanje.

Slika 16: Grafični prikaz odgovorov na anketno vprašanje, se vam zdi državna regulacija urne postavke za študentsko delo pravilna v %

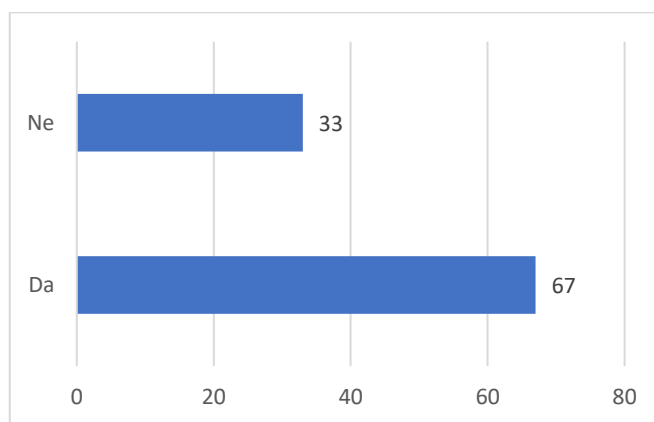

Vir: lastno delo.

Zadnje vprašanje se je nanašalo na iskanje službe po zaključku študija. Glede na to, da se delovna aktivnost mladih znižuje, o čemer sem pisala v poglavju 4 Mladi v Evropi, me je zanimalo, kaj anketirani mislijo o tem, ali bodo, ko zaključijo študij, hitro našli službo v stroki, za katero se izobražujejo.

Rezultati so bili precej pozitivni. Le tretjina mladih je mnenja, da ne bodo hitro našli službe v svoji stroki, kar nam prikazuje tudi slika 17. Tako pozitiven rezultat pripisujem času, v katerem sem dala anketo v izpolnjevanje. Trenutno je v Sloveniji nizka brezposelnost in precej visoko povpraševanje po delovni sili v večini panog. Članek na spletni strani MMC Tudi julija v Sloveniji nižja brezposelnost (avgust, 2021) navaja, da se v Sloveniji že šesti mesec zapored brezposelnost zmanjšuje, da je na letni ravni po vsej državi manj brezposelnosti ter da je glede na lansko leto kar za tretjino več prostih delovnih mest.

Slika 17: Grafični prikaz odgovorov na anketno vprašanje, mislite, da boste po koncu študija hitro našli službo v stroki, za katero se izobražujete v %

Vir: lastno delo.

SKLEP

Magistrsko delo temelji na analizi trga študentskega dela v Sloveniji od leta 2015 naprej, ko je prišlo do večje spremembe na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. Pomanjkljivosti trenutne ureditve študentskega dela je povzela že Franca (2020) in so zapisane v zaključku četrtega poglavja Mladi v Evropi. Od nove ureditve študentskega dela je minilo že več kot 6 let in zanimalo me je, kako študentje in dijaki spremljajo zakone, ki vplivajo nanje in na njihovo delo v času študija.

Želela sem ugotoviti, koliko so študentje seznanjeni z novo zakonodajo, koliko se zanimajo za plačevanje prispevkov in dohodnine ter če mogoče preračunavajo, kaj je zanje in njihove družine bolj ugodno.

Glede na rezultate ankete sem ugotovila, da dijaki in študentje v večini primerov opravljajo študentsko delo, ni pa veliko tistih, ki bi delali v takšnem obsegu, da bi prekoračili meje, ki so postavljene za vzdrževane družinske člane. Iz tega sklepam, da je veliko dijakov in študentov še vedno odvisnih od staršev in da jim starši pomagajo pri »preživetju« študentskega obdobja. To ugotovitev je podkrepil odgovor na 12. anketno vprašanje, če se anketirani za znižanje davčne osnove kdaj odjavijo od staršev in niso več vzdrževani družinski člani. Pritrdilno je odgovorilo le 15 % anketiranih.

Kot drugo sem ugotovila, da je malo takšnih, ki spremljajo, ali bodo plačali dohodnino, in si vnaprej preračunajo, kaj je s finančnega vidika najboljše zanje. Presenetilo me je dejstvo, da si komaj 10 % anketiranih prijavi stroške prevoza in nočitve. Menim, da je to najugodnejša izognitev plačila dohodnine v primeru, da bi plačilo bilo potrebno. Kot sem omenila že v analizi, lahko potrdim prvo raziskovalno vprašanje, da študentje ne koristijo znižanja davčne osnove s stroški prevoza in nočitve. Sama pripisujem razlog nepoznavanju te olajšave.

Drugega raziskovalnega vprašanja, ali študentje delajo na delovnem mestu, za katerega se izobražujejo, ne morem niti potrditi niti ovreči. Lahko pa potrdim, da sem dobila z anketo zelo podoben rezultat, kot ga je navedel že Aljoša Črnko v članku, in sicer da polovica študentov opravlja delo v stroki, za katero se izobražuje, polovica pa ne. Kot sem napisala že zgoraj, mislim, da lahko tukaj dijake izvzamemo, saj veliko ljudi v tem obdobju še ne ve, kaj bi želeli početi v življenju, in zato velikokrat opravljajo dela, ki nimajo nobene povezave z njihovim nadaljnjim izobraževanjem.

Menim, da so študentje premalo seznanjeni z olajšavami, ki jim pripadajo, in se še premalo zavedajo pomena študentskega dela. Glede na to, da polovica študentov, ki opravljajo študentsko delo, že dela v stroki, za katero se izobražuje, bi bilo dobro razmisliti tudi o tem, da bi se študentsko delo štelo med delovne izkušnje, ki jih delodajalci zahtevajo pri zaposlovanju. Seveda se študentsko delo ne bo štelo v delovne izkušnje, vse dokler ne bodo mladi stopili skupaj in dali pobude za to.

LITERATURA IN VIRI

1. Črnko, A. (2019, 28. april). Glasni pozivi k spremembam študentskega dela. *Svet kapitala*. Pridobljeno 26. oktobra 2020 iz <https://svetkapitala.delo.si/ikonomija/glasni-pozivi-k-spremembam-studentskega-dela/>
2. Dekleva, K., Simoniti, I. & Kampl, T. (2014). *Študentsko delo in zaposljivost mladih: policy paper*. Ljubljana: Inštitut za kreativne raziskave mladine, zavod.
3. Delo d. o. o. (2014, 27. februar). *Manjši študentski servisi svarijo pred oligopolom velikih*. Pridobljeno 3. novembra 2020 iz <https://old.delo.si/novice/politika/manjsi-studentski-servisi-svarijo-pred-oligopolom-velikih.html>
4. Delo d. o. o. (2019, 4. marec). *Z višjo rastjo se bolj polni pokojninska blagajna*. Pridobljeno 4. novembra 2020 iz <https://www.delo.si/novice/slovenija/z-visjo-rastjo-se-bolj-polni-pokojninska-blagajna/>
5. Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela. (2015, 8. januar). *Obvestilo o spremembi predpisov na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
6. E-študentski servis. (brez datuma a). *Minimalna urna postavka*. Pridobljeno 30. oktobra 2020 iz <https://www.studentski-servis.com/splosne-strani/minimalna-urna-postavka>
7. E-študentski servis. (brez datuma b). *Pomembne informacije. Pokojninska doba*. Pridobljeno 30. avgusta 2021 iz <https://www.studentski-servis.com/studenti/pomembne-informacije/pokojninska-doba/>
8. Evropska komisija. (brez datuma a). *Jamstvo za mlade*. Pridobljeno 8. decembra 2020 iz <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=sl>
9. Evropska komisija. (brez datuma b). *Slovenija – Poškodbe pri delu in poklicne bolezni*. Pridobljeno 8. septembra 2021 iz <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1128&langId=sl&intPageId=4779>
10. Ferencek, U. (2015). *Analiza spremenjenih pogojev za pridobitev pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za upravo
11. Finančna uprava Republike Slovenije. (brez datuma a). *Dohodnina – dohodek iz zaposlitve*. Pridobljeno 26. oktobra 2020 iz https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/dohodnina/dohodnina_dohodek_iz_zaposlitve/
12. Finančna uprava Republike Slovenije. (brez datuma b). *Letna odmera dohodnine*. Pridobljeno 6. novembra 2020 iz https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/dohodnina/letna_odmera_dohodnine/#c1072
13. Finančna uprava Republike Slovenije. (2015, marec). *Dohodek iz zaposlitve. Dohodek iz opravljanja študentskega dela*. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
14. Franca, V. (2020). "Študentsko delo". V K. Kresal Šoltes, G. Strban & P. Domadenik (ur.), *Prekarno delo. Multidisciplinarna analiza* (str. 129-144). Ljubljana: Pravna fakulteta, Založba Pravne fakultete.

15. Javne finance. (brez datuma). V *finančni slovar*. Pridobljeno 30. novembra 2020 iz <http://www.financnislovar.com/definicije/javne-finance.html>
16. Kanal A d.o.o. (2010, 9. marec). *Študentov se ne bo več izkoriščalo*. Pridobljeno 3. novembra 2020 iz <https://cekin.si/koristno/studentov-se-ne-bo-vec-izkoriscalo.html>
17. Klemše, P. (2018). Aktivna politika zaposlovanja mladih. Jamstvo za mlade. *Andragoška spoznanja*, 24(2), 89–103.
18. Legaro d. o. o. (2021, 3. januar). *Davčne olajšave v letu 2021*. Pridobljeno 30. avgusta iz <https://www.racunovodstvo.net/tabelle/165/davcne-olajsave-v-letu-2021>
19. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (brez datuma). *Začasno in občasno delo dijakov in študentov*. Pridobljeno 30. avgusta 2021 iz <https://www.gov.si teme/zacasno-in-obcasno-delo-dijakov-in-studentov/>
20. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2015, 8. januar). *Obvestilo o spremembi predpisov na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
21. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2016, april). *Jamstvo za mlade. Izvedbeni načrt 2016–2020*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
22. Ministrstvo za finance. (2020a). *Fiskalna in javnofinančna politika*. Pridobljeno 1. decembra 2020 iz <https://www.gov.si teme/fiskalna-in-javnofinancna-politika/>
23. Ministrstvo za finance. (2020b). *Javne finance*. Pridobljeno 30. novembra 2020 iz <https://www.gov.si/podrocja/finance-in-davki/javne-finance/>
24. Ministrstvo za javno upravo. (brez datuma). *Opravljanje začasnega in občasnega dela dijakov in študentov*. Pridobljeno 3. novembra 2020 iz <https://e-uprava.gov.si/podrocja/delo-upokojitev/delo/studentsko-delo.html>
25. Mladi podjetnik. (2021, 11. maj). *Koliko nas zaposleni stane v enem letu?*. Pridobljeno 13. avgusta 2021 iz <https://mladipodjetnik.si/podjetniski-koticek/racunovodstvo/koliko-nas-zaposleni-stane-v-enem-letu>
26. MMC RTV SLO. (2021, 4. avgust). *Tudi julija v Sloveniji nižja brezposelnost*. Pridobljeno 2. avgusta 2021 iz <https://www.rtv slo.si/gospodarstvo/tudi-julija-v-sloveniji-nizja-brezposelnost/589759>
27. Modra zavarovalnica, d. d. (2021, 30. april). *O dohodnini in davčnih olajšavah*. Pridobljeno 1. novembra 2021 iz <https://www.modra.si/nasveti-strokovnjakov/o-dohodnini-in-davcnih-olajsavah/>
28. Posavc d. o. o. (brez datuma). *Dohodnina*. Pridobljeno 29. aprila 2021 iz <https://www.posavc.si/dohodnina>
29. Pravno-informacijski sistem. (2006, 16. november). *Zakon o dohodnini (ZDoh-2)*. Pridobljeno 5. novembra iz <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4697>
30. Pravno-informacijski sistem. (2013, 3. marec). *Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1)*. Pridobljeno 2. novembra 2020 iz <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944>

31. Sindikat Mladi plus. (2018). *Mladi in dostojno delo*. Opolnomočenje mladih za dostojno delo 2017-2-SI02-KA205-014269.
32. SPOT. (2015, 10. december). *Rizični sklad*. Pridobljeno 2. novembra 2020 iz <https://evem.gov.si/info/podpogoji/drugiPogoj/14929/prikaziDrugiPogoj/>
33. SPOT. (2020a, 11. september). *Pogodba o koncesiji za posredovanje začasnih in občasnih del dijakom in študentom*. Pridobljeno 3. novembra 2020 iz <http://evem.gov.si/info/dovoljenja/dovoljenje/12452/prikaziDovoljenje/>
34. SPOT. (2020b, 11. september). *Posredovanje začasnih in občasnih del dijakom in študentom*. Pridobljeno 3. novembra 2020 iz <http://evem.gov.si/info/dejavnosti/dejavnost/14270/dovoljenje/12452/prikaziDejavnost/>
35. Študentska organizacija Slovenije. (2020a, julij). *Davčna obravnava študentskega dela*. Pridobljeno 26. oktobra 2020 iz <https://www.studentska-org.si/studentski-kazipot/studentsko-delo/davcna-obravnavna-studentskega-dela/>
36. Študentska organizacija Slovenije. (2020b, julij). *Pravna varnost študentskega dela/ elementi delovnega razmerja*. Pridobljeno 28. oktobra 2020 iz <https://www.studentska-org.si/studentski-kazipot/studentsko-delo/pravna-varnsot-studentskega-dela-elementi-delovnega-razmerja/>
37. Študentski d. o. o. (brez datuma). *Dohodnina*. Pridobljeno 5. novembra 2020 iz <https://www.studentski.si/studenti/dohodnina>
38. Visoko šolstvo v Sloveniji. (2017, januar). *Analiza prijave in vpisa. Študijsko leto 2016/2017*. Pridobljeno 28. aprila 2021 iz <https://portal.evs.gov.si/analize-prijav-za-vpis>
39. Visoko šolstvo v Sloveniji. (2020, april). *Analiza prijave in vpisa. Študijsko leto 2019/2020*. Pridobljeno 28. aprila 2021 iz <https://portal.evs.gov.si/analize-prijav-za-vpis>
40. Vlada Republike Slovenije. (2010, 16. junij). *Zakon o malem delu*. Pridobljeno 26. oktobra 2020 iz http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak.nsf/544491d1a71a5a00c12566160029e99f/d7a98188c0cd3122c1257762001f12ac?OpenDocument&ExpandSection=1
41. Workforce, d. o. o. (brez datuma). *Dejavnost študentskega servisa*. Pridobljeno 3. novembra 2020 iz <https://www.mjob.si/za-podjetja/studentsko-delo/najpogostejsa-vprasanja/dejavnost-studentskega-servisa/>
42. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. (brez datuma a). *O zavodu*. Pridobljeno 1. decembra 2020 iz <https://www.zpiz.si/cms/content2019/o-zavodu>
43. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. (2020, junij). *Statistični pregled leto 2019*. Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
44. Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. (2021, marec). *Letno poročilo ZZZS 2020*. Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
45. Zavpro zavarovanje. (brez datuma). *Pokojninski sistemi*. Pridobljeno 26. oktobra 2020 iz http://www.zavpro-zavarovanje.si/pokojninski_sistemi.html
46. Zveza svobodnih sindikatov Slovenije. (2021, 30. avgust). *Kaj je novega pri upokojevanju v letu 2021?*. Pridobljeno 1. novembra 2021 iz <https://www.zsss.si/kaj-je-novega-pri-upokojevanju-v-letu-2021/>

PRILOGE

Priloga 1: ANKETA

Staša Remic zaključuje magistrski študij Bančnega in finančnega managementa na Ekonomski fakulteti. V sklopu magistrske naloge z naslovom Analiza študentskega dela v Sloveniji, pod mentorstvom prof. dr. Mitja Čoka, raziskuje znanje študentov o zakonih in pravicah, ki jim pripadajo.

Lepo prosim, da si vzamete pet minutk in sodelujete v anketi, saj si prizadevam za čim večji vzorec.

Za vaš čas in odgovore se vam najlepše zahvaljujem in vam želim uspešen študij.

1. Koliko ste stari: _____
2. Koliko časa na leto opravljate študentsko delo?
 - a. Samo počitniško delo (do 3 mesece na leto)
 - b. 2–3-krat na teden
 - c. Skozi celo leto (kot zaposleni)
3. Kako dolgo že delate preko študentskega servisa?
 - a. 1–2 leti
 - b. 3–4 leta
 - c. 5 let ali več
4. Ali opravljate študentsko delo v stroki, za katero se poklicno izobražujete?
 - a. Da
 - b. Ne
5. Ste kot študent kdaj opravljali delo, ki ni povezano s smerjo vašega izobraževanja?
 - a. Da
 - b. Ne
6. Koliko mesecev pokojninske dobe že imate? _____
7. Ali ste vzdrževan družinski član?
 - a. Da
 - b. Ne
8. Ali ste že kdaj plačali dohodnino?
 - a. Da
 - b. Ne
9. Si pred informativnim izračunom sami izračunate, če in koliko dohodnine boste morali plačati?
 - a. Da
 - b. Ne

10. Ali pri plačevanju dohodnine koristite znižanje davčne osnove s stroški prevoza in nočitev?
- Da
 - Ne
11. Se zaradi zmanjšanja plačila višine dohodnine kdaj odjavite, da niste več vzdrževan družinski član?
12. Če da, za koliko mesecev v povprečju? _____
13. Imate višjo urno postavko, kot je zahtevana po zakonu (od 19. februarja 2021 minimalna urna postavka za študentsko delo znaša 5,89 € bruto)?
- Da
 - Ne
14. Se vam zdi državna regulacija urne postavke za študentsko delo (ki se viša vsako leto) pravilna?
- Da
 - Ne
15. Mislite, da boste po koncu študija hitro našli službo v stroki, za katero se izobražujete?
- Da
 - Ne